

Jadwiga Pytlarczyk

W kręgu zabawy

Program wychowania przedszkolnego

po zmianach 2016

Redakcja językowa i korekta
Lidia Machura

Skład i łamanie
Paweł Kowalski

ISBN 978-83-7253-789-8

Wydawnictwo JUKA-91 Sp. z o.o.
ul. Jutrzenki 118
02-230 Warszawa
tel. 22 381 72 07, faks 22 381 72 10
infolinia 800 650 300
juka@juka.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania	6
2. Treści programowe	
2.1. Edukacja zdrowotna	
2.2. Edukacja emocjonalna i wprowadzenie w świat wartości	
2.3. Edukacja społeczna i otoczenie techniczne	
2.4. Edukacja językowa	
2.5. Edukacja przyrodnicza i ekologiczna	
2.6. Edukacja matematyczna	
2.7. Edukacja artystyczna	
2.8. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym i wczesna edukacja wielokulturowa	
3. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb możliwości dzieci	
4. Obserwacje pedagogiczne. Analiza gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna)	
Materiały pomocnicze	
Bibliografia	
Postawy prawne:	

WSTĘP

Wiek przedszkolny to okres szybkich zmian rozwojowych, pozostawiający swe konsekwencje w dalszym życiu człowieka. Wychowanie przedszkolne to czas wspomagania dziecka czyli tworzenia mu optymalnych warunków rozwoju i czuwanie nad kierunkiem zmian. W procesie tym należy pomagać wychowankowi rozwijać różnorodne umiejętności takie jak samodzielność, kreatywność, umiejętność dostrzegania problemów, planowania i realizowania zadań, kompetencje społeczne oraz postawy kształtowane w relacjach ze środowiskiem społeczno-przyrodniczym i kulturowym.

Program ten opisuje sposób realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego w zakresie wspomagania rozwoju i edukacji dzieci objętych różnymi formami wychowania przedszkolnego po zmianie z 2016 roku.

Program wyznacza szczegółowe umiejętności dziecka w różnych obszarach jego funkcjonowania z podziałem na poziomy, wskazuje dodatkowe treści w ramach wspomagania wychowanka w rozwijaniu uzdolnień. Ponadto przybliży sposoby osiągnięcia przyjętych celów, wartościowania postępów dziecka oraz zawiera materiały pomocnicze do pracy nauczyciela.

Podstawowe założenia tego programu oparte są na czterech filarach edukacji, będących celami ogólnymi kształcenia. Są to:

1. **Uczyć się, aby wiedzieć (wiedza)**
Wiedza to środek i cel ludzkiego życia. Pozwala na komunikowanie, rozwijanie umiejętności, rozumienie świata. Daje radość rozumienia, poznawania i odkrywania. Istotna jest sprawność procesów poznawczych.
2. **Uczyć się, aby działać (umiejętności)**
W codziennej rzeczywistości istotne są różnorodne kompetencje, dzięki którym człowiek radzi sobie z różnymi zadaniami i problemami.
3. **Uczyć się, aby być (system wartości i postaw)**
Dzięki edukacji człowiek powinien kształcić samodzielne, krytyczne myślenie, wypracować sądy, podejmować decyzje w różnych okolicznościach życia. Ważne są różnorodne doświadczenia, które mają pomóc w ukształtowaniu systemu postaw, wzbogacić osobowość, przygotować do „bycia” i pełnienia ról.
4. **Uczyć się, aby żyć wspólnie z innymi (pokojowe współistnienie i współdziałanie całej ludzkości).**
Ważne jest, aby odkryć siebie, zauważyć niepowtarzalność i odrębność każdego człowieka, poznać swoją tożsamość, zaakceptować odmiennosć innych ludzi i kultur, współdziałać z innymi, nauczyć się rozwiązywać konflikty, planować i realizować z innymi wspólne cele.

Program ten wyznacza właściwe proporcje między wychowaniem a kształceniem w warunkach wzmoczonej aktywności dziecka w wieku przedszkolnym. Tytuł nawiązuje do zabawy jako podstawowej formy aktywności małego dziecka.

1. SZCZEGÓŁOWE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Podstawowym zadaniem placówek i innych form wychowania przedszkolnego jest pełnienie funkcji opiekuńczych, wychowawczych i kształcących. Mają one zapewnić dzieciom możliwość wspólnej zabawy i nauki w warunkach bezpiecznych, przyjaznych i dostosowanych do ich potrzeb rozwojowych.

Celem nadrzędnym edukacji przedszkolnej jest wspomaganie rozwoju i edukacja dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym zmierzające do osiągnięcia stanu gotowości do podjęcia nauki w szkole podstawowej.

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania wynikają z podstawy programowej wychowania przedszkolnego i obejmują:

- Promocję zdrowia, w tym poznanie budowy własnego ciała
- Praktyczną naukę zasad higieny w odniesieniu do własnego ciała i otoczenia
- Poznanie zasad bezpiecznego funkcjonowania w najbliższym środowisku
- Poznanie form aktywności ruchowej i własnych możliwości w tym zakresie
- Przekazanie wiedzy o tym, co sprzyja, a co zagraża zdrowiu, w tym poznanie zasad zdrowego żywienia
- Wykształcenie umiejętności w zakresie samoobsługi oraz rozwijanie samodzielności w innych czynnościach
- Kształcenie poczucia odrębności własnej osoby, umiejętności nazywania własnych potrzeb oraz różnych stanów emocjonalnych
- Nauczenie sposobów radzenia sobie z własnymi emocjami oraz kontrolowania zachowań
- Przygotowanie dzieci do rozpoznawania i rozumienia podstawowych wartości takich jak: przyjaźń, miłość, odpowiedzialność, szacunek, prawda, tolerancja, współdziałanie i wspólne ustalanie norm w oparciu o te wartości tak, aby dziecko przyjęło je jako kryterium własnego postępowania
- Przygotowanie dzieci do prowadzenia dialogu jako formy wymiany poglądów oraz sposobu na osiąganie kompromisu i rozwiązywanie konfliktów
- Wprowadzenie dzieci w zasady funkcjonowania grupy rówieśniczej oraz życia społecznego
- Ukształtowanie poczucia przynależności do środowiska lokalnego oraz budowanie tożsamości narodowej
- Kształtowanie świadomości językowej poprzez porównywanie swojego języka z obcym
- Rozbudzenie zainteresowania dzieci innymi narodami i kulturami
- Zapoznanie dzieci z podstawowymi przyborami i urządzeniami technicznymi oraz zawodami, a także ważnymi instytucjami użyteczności publicznej
- Rozwijanie umiejętności spostrzegania za pomocą zmysłów: wzroku, słuchu, smaku, węchu, dotyku – gromadzenie doświadczeń i budowanie wiedzy
- Rozwijanie myślenia dziecka, w tym przyczynowo-skutkowego, symbolicznego, twórczego
- Doskonalenie uwagi i pamięci

- Rozwijanie ciekawości i aktywności poznawczej
- Kształtowanie umiejętności komunikowania się za pomocą mowy lub alternatywnych metod komunikacji
- Doskonalenie mowy komunikatywnej w zakresie: poprawności pod względem artykulacyjnym, technik żywego słowa, prawidłowych konstrukcji i form gramatycznych, wzbogacania słownictwa
- Kształtowanie gotowości do nauki czytania i nauka czytania
- Wyrobienie umiejętności niezbędnych do nauki pisania i próby pisania
- Dostrzeganie walorów estetycznych przyrody oraz rozwinięcie zdolności wielozmysłowego poznawania środowisk przyrodniczych
- Kształtowanie umiejętności dostrzegania wzajemnych, przyczynowo-skutkowych zależności w środowisku
- Ukazanie przykładów wpływu działalności człowieka na przyrodę oraz znaczenia przyrody dla człowieka
- Kształcenie opiekuńczego i aktywnego stosunku do przyrody
- Rozwijanie orientacji w przestrzeni i czasie
- Rozumienie pojęcia liczby (aspekt kardynalny i porządkowy)
- Kształcenie umiejętności liczenia, dodawania i odejmowania na konkretach oraz zbiorach zastępczych
- Kształcenie umiejętności mierzenia długości, a także klasyfikowania
- Zapoznanie z podstawowymi figurami geometrycznymi
- Wprowadzenie dzieci w podstawowe pojęcia plastyczne i muzyczne, teatralne
- Organizowanie działalności artystycznej dziecka, zarówno odtwórczej jak i twórczej np. poprzez zapoznanie z technikami wyrazu plastycznego, realizację form muzycznych i parateatralnych
- Rozwijanie wrażliwości estetycznej

Cele te są realizowane we wszystkich obszarach działalności edukacyjnej przedszkola. Ich rozwinięcie ze wskazaniem konkretnych umiejętności dzieci znajduje się w dziale treści programowe zamieszczonym poniżej.

2. TREŚCI PROGRAMOWE

Treści programowe są niezbędne dziecku do całościowego i harmonijnego rozwoju, pozwalają mu na radosne, twórcze „bycie” i aktywność. Nauczyciel, planując pracę, wykorzystuje treści ze wszystkich niżej zamieszczonych obszarów. W obszary te wtopiony jest rozwój procesów poznawczych.

W każdym obszarze znajdują się istotne informacje o rozwoju dziecka oraz wytyczony cel i wskazówki metodyczne odnoszące się do prowadzenia działań w tym zakresie. Zamieszczono także informacje o relacji pomiędzy treściami programowymi a podstawą programową.

W tabeli umieszczono materiał edukacyjny wyznaczający zamierzone osiągnięcia dzieci. Są one wyznacznikiem celów, do jakich dąży nauczyciel. Obejmują wiedzę, umiejętności i postawy. Materiał ten został podzielony na trzy poziomy, odnoszące się do możliwości dzieci w wieku przedszkolnym. Kolejne poziomy wyznaczają stopień trudności, co może odnosić się do wieku, ale niekoniecznie. W każdym dziale znajdują się treści wykraczające poza podstawę programową, co daje możliwości uwzględnienia przez nauczyciela zainteresowań i uzdolnień dziecka.

Opracowując treści dla poszczególnych poziomów, przyjęto, że poziom pierwszy mogą osiągnąć dzieci 3-, 4-letnie, poziom drugi dzieci 5-letnie a trzeci 6 -letnie. Niezależnie od tego założenia należy pamiętać, że podstawą wszelkich oddziaływań jest poznanie możliwości każdego dziecka, w tym trudności i uzdolnień w procesie systematycznie prowadzonych obserwacji. Nauczyciel poznaje dzieci, a planując ich aktywność wybiera treści odpowiednio do ich możliwości. Odnosi się to zarówno do grup jednorodnych jak i różnowiekowych.

Realizacja treści z I - III poziomu jest gwarancją nabycia umiejętności przewidzianych dla dziecka kończącego przedszkole, określonych w aktualnie obowiązującej podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

Przejsie do treści rozszerzonych jest możliwe tylko wtedy, gdy dzieci nabyły umiejętności przewidziane dla poziomu III, co oznacza, że wykraczają swoim rozwojem i umiejętnościami poza oczekiwania typowe dla dziecka kończącego przedszkole. Ustanowienie w programie poziomu rozszerzającego treści podstawy programowej, to szansa dalszego rozwijania zainteresowań, uzdolnień, potrzeb i możliwości indywidualnych każdego dziecka.

Nauczyciele pracujący w jednorocznych oddziałach przedszkolnych powinni dążyć do równoczesnej realizacji treści programowych z poziomów I-III.

Treści programowe podzielono na obszary, co ilustruje przedstawiony poniżej diagram. Procesy poznawcze umieszczono w miejscu centralnym, bowiem ich rozwój wtopiony jest we wszystkie sfery funkcjonowania człowieka.

Rozwój procesów poznawczych i ich znaczenie w osiągnięciu przez dziecko sukcesów edukacyjnych

Wszyscy uczymy się poprzez zmysły. Wrażenia zmysłowe to elementarne składniki procesu poznawczego, powstają wskutek działania bodźców na poszczególne narządy zmysłów. Wrażenia te układają się w sensowne, całościowe spostrzeżenia dotyczące tego, co nas otacza. Bez informacji docierających do naszego systemu nerwowego, nie byłoby uczenia ani rozwoju. Aby jednak zaistniało, musi dokonywać się integracja między pracą kilku układów zmysłowych. Codziennie docierają do człowieka tysiące wrażeń, które są sortowane, przekształcane i integrowane, tak by stały się użyteczne (odbiór wrażeń za pomocą zmysłów, ich percepcja, identyfikacja i rozpoznanie obiektów).

Procesy poznawcze to podstawa naszego kontaktu ze światem. U małego dziecka mają tło emocjonalne i przebiegają najczęściej mimowolnie. Wiek przedszkolny to szybki rozwój procesów poznawczych. Spostrzeganie jest jeszcze niedoskonałe, ale pod koniec wieku przedszkolnego trudności percepcji zanikają lub zmniejszają się. Myślenie dzieci się doskonali. U dzieci 3-letnich jest ono związane z działaniem i spostrzeganiem. W miarę rozwoju zmienia się i dziecko dokonuje operacji umysłowych oderwanych od bezpośredniego spostrzegania. Uwaga – początkowo krótkotrwała – staje się dłuższa i w znacznym stopniu dowolna.

Procesy pamięci zależne są od tego, jak przebiega proces spostrzegania i jaka była wtedy koncentracja uwagi. Trwałość zapamiętywania uwarunkowana jest tym, czy dziecko brało udział w zdarzeniach oraz czy towarzyszyły temu emocje.

Rzeczywistość procesów poznawczych następuje wraz z naturalnym dojrzewaniem organizmu, ale także pod wpływem celowych i właściwie zorganizowanych sytuacji edukacyjnych. Procesy te kształtują się i doskonalą w toku działania i w kontakcie z otoczeniem. Małe dzieci potrzebują uczenia się poprzez zmysły i działanie („słyszę i zapominam, widzę i pamiętam, robię i rozumiem”). Właściwy ich rozwój decyduje o osiągnięciu przez dziecko zamierzonych umiejętności w poszczególnych obszarach edukacyjnych, a dalej o powodzeniu od początku nauki szkolnej, a także o prawidłowym funkcjonowaniu w życiu codziennym. Nawet drobne deficyty mogą wpływać dezorganizująco na umiejętność zabawy, efekty nauki, zdolności ruchowe, samoobsługę, zachowanie.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

1. *Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dziećmi i dorosłymi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.*
4. *Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia.*
14. *Tworzenie warunków do doświadczeń językowych i komunikacyjnych w zakresie reprezentatywnej i komunikatywnej funkcji języka (ze szczególnym uwzględnieniem nabywania umiejętności czytania).*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poz	Poziom II	Poziom III
Percepcja wzrokowa	<ul style="list-style-type: none"> - wyszukuje takie same przedmioty (układa w pary, - wyszukuje takie same obrazki tematyczne (ustawia w pary), - wyszukuje wśród obrazków tematycznych takiego jak pokazywany przez nauczyciela, - składa obrazki z 2-4 części w całość wg wzoru, 	<ul style="list-style-type: none"> - wyszukuje wśród obrazków jednego różniącego się szczegółem, - wyszukuje takie same obrazki(ustawia w pary), - wyszukuje wśród obrazków abstrakcyjnych takiego jak pokazywany przez nauczyciela, - odnajduje na ilustracji przedmiot pokazany na małym pojedynczym obrazku, - układa obrazki z figur geometrycznych wg wzoru, - dostrzega i wskazuje różnice pomiędzy podobnymi obrazkami, - wyszukuje takie same znaki, wzory, elementy, - składa obrazki z 4-6 części w całość wg wzoru i bez wzoru - dostrzega różnice pomiędzy podobnymi znakami, - dorysowuje brakujące elementy, 	<ul style="list-style-type: none"> - układa puzzle wieloelementowe, - wyszukuje takie same litery, cyfry, - wskazuje różnice pomiędzy podobnymi literami, cyframi,
Percepcja słuchowa	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje popularne dźwięki z otoczenia, - rozpoznaje brzmienie poznanych instrumentów, - rozpoznaje głosy: męski, żeński, dziecięcy, - różnicuje dźwięki wysokie i niskie, 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje liczne odgłosy z otoczenia, - rozpoznaje głosy kolegów, - dostrzega nastrój w głosie, muzyce (smutny, wesoły), - rozpoznaje, czy wyraz jest wypowiedziany dobrze, czy źle pod względem artykulacyjnym, 	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżnia głoski w nagłosie, śródgłosie, wygłosie, - dokonuje analizy głoskowej i sylabowej wyrazów - łączy głoski, sylaby w wyraz, - liczy wyrazy w zdaniu

Percepcja za pomocą dotyku, smaku, węchu	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje znane przedmioty za pomocą dotyku, - rozpoznaje wybrane produkty spożywcze za pomocą smaku, np. cukier, cytryna, - różnicuje zapachy za pomocą zmysłu powonienia, np. mięta, 	<ul style="list-style-type: none"> - różnicuje i nazywa cechy za pomocą dotyku: zimny, ciepły, gładki, chropowaty, duży, mały, itp. - rozpoznaje i nazywa smaki za pomocą zmysłu smaku: słodki, kwaśny, gorzki, bez smaku, 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia cechy za pomocą dotyku: kształtu, długości, grubości,
Myślenie przyczynowo-skutkowe	<ul style="list-style-type: none"> - układa serie obrazków przedstawiające pojedynczy, zmieniający się przedmiot, - układa historyjkę obrazkową 	<ul style="list-style-type: none"> - układa historyjkę obrazkową składającą się z 3-4 obrazków - stosuje określenia: najpierw, potem, 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje zmiany odwracalne (otwarte – zamknięte okno) i nieodwracalne (cała szyba, stłuczona szyba),
Myślenie symboliczne	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje własny znaczek rozpoznawczy, 	<ul style="list-style-type: none"> - dopasowuje symboliczny obraz do przedmiotu, - rozpoznaje i tworzy symbole oznaczające pogodę, 	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy symbole do określonych przez siebie treści,

Myslenie twórcze		<ul style="list-style-type: none"> - wymyśla nowe słowa, wierszyki, historyjki, piosenki, - wymyśla zakończenie do opowiadania, historyjki, 	<ul style="list-style-type: none"> - wymyśla rymowanki, wiersze, opowiadania, - wymyśla nowe zastosowania do istniejących urządzeń i przedmiotów, - tworzy oryginalne prace artystyczne, projektuje, - przekształca istniejące rysunki w nowe, - wymyśla rozwiązania dla określonych problemów,
------------------	--	---	--

Pamięć	<ul style="list-style-type: none"> - zapamiętuje wygląd przedmiotu, - zapamiętuje 2-3 przedmioty, - zapamiętuje 2-3 obrazki, pokazywane jednocześnie, - zapamiętuje krótki szereg , 	<ul style="list-style-type: none"> - zapamiętuje 3-5 przedmiotów, - zapamiętuje kilka obrazków pokazywanych kolejno, - zapamiętuje kolejność słów, dźwięków, - zapamiętuje proste wierszyki, piosenki, - zapamiętuje kolejność gestów, - zapamiętuje kolejno pokazywane czynności, - zapamiętuje kolejność zdarzeń, - zapamiętuje polecenia, zadania, 	<ul style="list-style-type: none"> - zapamiętuje 5 elementów, - zapamiętuje serię kilku figur geometrycznych pokazanych jednocześnie, - zapamiętuje serię figur geometrycznych pokazywanych kolejno, - zapamiętuje uzyskane informacje i włącza je w system swojej wiedzy po to, by wykorzystać, gdy zajdzie ku temu potrzeba
--------	---	---	---

Uwaga	<ul style="list-style-type: none"> - utrzymuje kontakt wzrokowy z rozmówcą, - skupia uwagę na rzeczach, - skupia uwagę na osobach, dostrzega ich wygląd. 	<ul style="list-style-type: none"> - skupia uwagę na rzeczach i dostrzega ich cechy, - skupia uwagę na osobach, dostrzega ich wygląd, wykonywane czynności, 	<ul style="list-style-type: none"> - skupia uwagę na informacjach uznanych przez nauczyciela za ważne.
treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi określić kierunek linii melodycznej „ w górę, w dół”, - rozpoznaje wybrane znaki drogowe, - wymyśla tytuł do opowiadania, rysunku, innych treści, - wymyśla nowe rozwiązania w dziedzinie nauki, techniki - odczytuje symbolikę barw, - rozpoznaje symbole oznaczające ostrzeżenie, informację, zakaz, nakaz, 		

2.1. EDUKACJA ZDROWOTNA

Rozwój fizyczny w wieku przedszkolnym nie przebiega równomiernie. Podstawowymi wskaźnikami jest budowa ciała i układ ruchowy. Tempo i rytm rozwoju w tym zakresie jest w miarę równomierny i tylko między czwartym a piątym rokiem życia następuje nasilenie procesów rozwojowych. 3–4-latki mają typ budowy małego dziecka, stopy są słabe, nie ma wykształconych naturalnych krzywizn kręgosłupa. Układ ruchowy jest słaby: kościec zbudowany jest z tkanki chrzęstnej, a słabe mięśnie (szczególnie dłoni) wzmacniają się około 5 roku życia. Postępuje też proces kostnienia oraz ustalenie naturalnych krzywizn kręgosłupa. Wraz z rozwojem fizycznym doskonalą się motoryka. Trzylatki są nieporadne, nie potrafią wykonać łącznie kilku form ruchu. Między 4 a 5 rokiem życia następuje udoskonalenie czynności motorycznych (siła, szybkość, zwinność, zręczność i wytrzymałość). Grupa dziecięca różnicuje się. Z jednej strony są dzieci, których rozwój kształtuje się w normie, a także dzieci o przyspieszonej dynamice i nieco słabiej rozwinięte. Pojawiają się różnice w rozwoju motorycznym, zaznaczają się w tym zakresie różnice między dziewczynkami a chłopcami.

W okresie przedszkolnym stopniowo zwiększa się też odporność dziecka na infekcje.

Edukacja zdrowotna jest fundamentalnym prawem socjalnym dziecka, zagwarantowanym przez *Konwencję o prawach dziecka*. Celem edukacji zdrowotnej w przedszkolu jest poznanie i zachęcanie do zdrowego stylu życia.

Pozwoli to na ukształtowanie u dzieci zaczątków postaw, które ułatwią dokonywanie wyborów, mających znaczenie dla jakości ich życia.

Zdrowie to jedna z ważniejszych wartości w życiu człowieka. Wprowadzając dziecko w zagadnienia dotyczące zdrowia, konieczne jest, aby poznało ono budowę własnego ciała i funkcje podstawowych organów, nauczyło się stosować zasady higieny w odniesieniu do własnego ciała i otoczenia, orientowało się w zdrowym żywieniu. Istotne jest także jak najwcześniejsze poznanie zagrożeń, jakie mogą czyhać w najbliższym środowisku. Ważnym elementem jest nie tylko aspekt fizyczny, ale bezpieczeństwo psychiczne: poczucie własnej wartości i więź z otoczeniem. Promocja aktywności ruchowej to nie tylko rozwój fizyczny i zdrowie, ale sposób na zdobywanie doświadczeń o otaczającym świecie i poznanie własnych możliwości.

W kształtowaniu zachowań sprzyjających zdrowiu ważne są działania nauczyciela i środowiska przedszkolnego, a także wsparcie rodziny sprzyjające utrwaleniu właściwej postawy prozdrowotnej.

Wskazówki metodyczne

Realizacja treści programowych w tym obszarze edukacyjnym następuje przez:

- realizację celowo zaplanowanych tematów kompleksowych ukierunkowanych na zdrowie i bezpieczeństwo, np. „Dbamy o swoje zdrowie”,
- realizację innych tematów, np. „Moje przedszkole, moi koledzy” (treści dotyczące bezpieczeństwa w sali, na terenie przedszkolnym),
- sytuacje okolicznościowe,
- planowe formy aktywności ruchowej.

Nauka aktywności ruchowej i zachęta do niej powinna być realizowana poprzez codzienne ćwiczenia poranne, zabawy ruchowe (co najmniej dwie dostosowane do możliwości dzieci), a także pobyt na świeżym powietrzu. Ponadto młodsze dzieci kilka razy w tygodniu (minimum dwa razy) uczestniczą w specjalnie skonstruowanych zestawach zabaw ruchowych, starsze w zestawach ćwiczeń gimnastycznych. Od początku niezbędny jest pokaz nauczyciela i jego aktywny udział. Stopniowo wprowadzamy dzieci w korzystanie z przyborów, pozycje wyjściowe, formy ustawienia oraz sygnały. Starsze dzieci są gotowe do udziału w grach z regułami.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

2. *Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku.*
5. *Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci.*
6. *Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Budowa własnego ciała	<ul style="list-style-type: none"> – nazywanie części ciała 	<ul style="list-style-type: none"> – znajomość budowy własnego ciała, - znajomość i funkcje zmysłów 	<ul style="list-style-type: none"> – znajomość funkcji podstawowych organów człowieka (serce, płuca).
Higiena	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie stosuje etapy mycia rąk, – samodzielnie wykonuje wszystkie czynności dotyczące korzystania z toalety, – sprząta po sobie zabawki i miejsce zabawy, 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie stosuje etapy mycia zębów, – myje ręce po korzystaniu z toalety i przed jedzeniem, – unika miejsc brudnych, – wskazuje podstawowe zasady związane z higieną własnego ciała, – troszczy się o czystość podczas przygotowywania jedzenia, – zachowuje czystość w miejscach użyteczności publicznej, 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia konieczność przestrzegania zasad higieny (estetyka, choroby), – stosuje zasady higieny zmysłów,
Racjonalne żywienie	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa podstawowe pokarmy, – posługuje się łyżką i kubkiem, – przewycięża uprzedzenia do niektórych potraw, próbuje nowe potrawy, – spokojnie spożywa posiłki, – akceptuje mycie owoców i warzyw przed spożyciem, 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się widelcem i nożem, – nazywa pokarmy konieczne dla zdrowia, – korzysta z serwetki, – podczas posiłków zachowuje się wg ustalonych zasad, – przewycięża opory w kontakcie z różnorodnością posiłków, – przestrzega zakazu picia nieprzeżowanej wody, – akceptuje konieczność ograniczania spożywania słodczy, 	<ul style="list-style-type: none"> – nakrywa do stołu, – zna podstawowe sposoby przechowywania żywności, – wyjaśnia konieczność odpowiedniego przygotowania żywności do spożycia (mycie, gotowanie), – uzasadnia zakaz spożywania nieznanych owoców, grzybów, płodów rolnych, roślin dziko żyjących, produktów nieznanego pochodzenia,

<p style="text-align: center;">Aktywność ruchowa i profilaktyka wad postawy</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koryguje postawę ciała podczas stania, siedzenia, - uczestniczy w zabawach orientacyjno-porządkowych, bieżnych, na czworakach, rzutu, celowania, toczenia, skoku, podskoku , - podnosi piłkę i inne przedmioty, - utrzymuje równowagę podczas przejścia po torze, - wspina się na niewielkie przeszkody, - bierze udział w zabawach na śniegu, - ilustruje ruchem muzykę, opowiadanie nauczyciela, - uczestniczy w formach ustawienia: rozsyпка, gromadka, koło, pary, rząd, - stosuje się do sygnałów nauczyciela (dźwięk, hasło) podczas zabaw, 	<ul style="list-style-type: none"> - przyjmuje poprawną postawę podczas wykonywania różnych czynności, - właściwie przygotowuje się do zamierzonej aktywności ruchowej (obuwie, strój), - stosuje się do wizualnych i dźwiękowych sygnałów, - poprawnie przyjmuje pozycje wyjściowe do ćwiczeń, - poprawnie wykorzystuje przybory do ćwiczeń i zabaw, - pokonuje tory przeszkód, - łączy ruch z muzyką, rytmem i przyborem, - osiąga sprawność (na miarę swoich możliwości): chód, bieg, podskok obunóż i na jednej nodze, - przeskakuje przez niewielkie przeszkody, - utrzymuje równowagę podczas przejścia po torze, stania na jednej nodze, - rzuca piłką, woreczkiem, innymi przedmiotami do celu i na odległość, - bierze udział w zabawach na lodzie, - samorzutnie organizuje gry i zabawy ruchowe, - rozumie pojęcia zmęczenia i konieczności odpoczynku oraz zna jego formy, 	<ul style="list-style-type: none"> - utrzymuje równowagę podczas przejścia po ławeczce, utrzymuje równowagę podczas dłuższego stania na jednej nodze, - uzasadnia znaczenie ruchu i przyjmowania poprawnej postawy dla prawidłowego funkcjonowania organizmu, - przestrzega reguły obowiązujące w grach i zabawach ruchowych, - uczestniczy w zabawach w wodzie,
---	---	--	--

<p style="text-align: center;">Zdrowy styl życia i profilaktyka</p>	<ul style="list-style-type: none"> - stosuje działania zapobiegające rozprzestrzenianiu się infekcji, np. zasłania usta, nos podczas kaszlu, kichania, - akceptuje potrzebę wietrzenia pomieszczeń, - uczestniczy w formach wypoczynku organizowanych przez nauczyciela, - korzysta z aktywności ruchowej na powietrzu, 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega związek między troską o zdrowie, np. sposobem ubierania się a chorobą, - akceptuje potrzebę wypoczynku, - bierze udział w technikach relaksacyjnych i rozumie ich znaczenie dla funkcjonowania organizmu, - zna sposoby czynnego wypoczynku na powietrzu, - odpowiednio zachowuje się w miejscu wypoczynku innych osób, - korzysta z aktywności ruchowej na powietrzu, - akceptuje badania profilaktyczne oraz szczepienia ochronne, - dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, akceptuje konieczność leczenia, np. wie, że przyjmowanie lekarstw i zastrzyki są konieczne, 	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje działania zapobiegające zmarznięciu i przegrzaniu, - rozumie szkodliwość długiego oglądania telewizji oraz stosowania gier komputerowych,
---	---	---	--

<p style="text-align: center;">Bezpieczeństwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzega zasad korzystania z zabawek i urządzeń na placu zabaw, - powiadamia nauczyciela o uszkodzonych zabawkach i sprzęcie, - przestrzega zasad poruszania się po pomieszczeniach przedszkolnych, - przestrzega zakazu zabawy na jezdni, - przestrzega zakazu samowolnego oddalania się, - zwraca się do nauczyciela ze wszystkimi sprawami, z którymi dziecko nie potrafi sobie poradzić, - zachowuje ostrożność wobec nieznanymi zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzega zakazu korzystania z urządzeń elektrycznych i ognia, - przestrzega zasad ustalonych dla korzystania ze sprzętu sportowego oraz przyborów, narzędzi i sztuczków, - przestrzega zakazu zabawy lekarskimi i środkami chemicznymi, - wskazuje zagrożenia płynące ze światła roślin oraz zwierząt i unika ich, - zachowuje ostrożność wobec nieznanymi, nie udziela im ważnych informacji, - przestrzega zakazu zbliżania się do maszyn i urządzeń (np. rolniczych), - orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu, - zna zagrożenia dotyczące zabawy na zamrożonych naturalnych zbiornikach wodnych, - próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu. 	<ul style="list-style-type: none"> - wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia, zna numery alarmowe - przestrzega zakazu kąpania się bez nadzoru dorosłych, - przestrzega zakazu bawienia się nieznanymi lub znalezionymi przedmiotami,
<p style="text-align: center;">treści rozszerzone</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie szkodliwy wpływ nikotyny na organizm i wynikające z tego zagrożenia, - zna podstawowe zasady pierwszej pomocy 		

2.2. EDUKACJA EMOCJONALNA I WPROWADZENIE W ŚWIAT WARTOŚCI

Dziecko zmienia się nie tylko fizycznie, ale zmienia się jego psychika, którą cechuje duża emocjonalność. Czynnościom dziecka w okresie przedszkolnym towarzyszy łańdunek różnorodnych uczuć. Sfera emocjonalna jest najbardziej delikatna u dzieci i najtrudniejsza do kształcenia. Emocje u dzieci łatwo powstają i szybko się zmieniają. Duża pobudliwość nerwowa (im dziecko młodsze, tym większa pobudliwość) powoduje utratę równowagi uczuciowej, dziecko łatwo ulega sugestii, bywa zmienne. Dzieci ujawniają emocje w różnych formach ekspresji: mimiką, ruchowo, werbalnie. Pod koniec wieku przedszkolnego reakcje emocjonalne stają się bardziej adekwatne do rodzaju i siły bodźca. W tym okresie zaczynają pojawiać się oceny estetyczne i moralne. Dopiero dziecko sześćoletnie uzyskuje znaczną równowagę emocjonalną, jest jednak drażliwe na ocenę swojej osoby. Pojawiają się uczucia wyższe. Bardzo ważne dla właściwego rozwoju emocjonalnego jest znajomość i zaspokojenie podstawowych potrzeb dziecka. Klasyfikacja wg Masłowa pozwala zrozumieć, jak są zaspokajane:

VII potrzeba samorealizacji

VI potrzeby estetyczne

V potrzeba wiedzy i rozumienia

IV potrzeba szacunku

III potrzeba przynależności i miłości

II potrzeba bezpieczeństwa

I potrzeby fizjologiczne.

W grupie przedszkolnej do ważniejszych należy zaspokojenie potrzeb: bezpieczeństwa, miłości, akceptacji, uznania.

Wspierając rozwój dziecka, trzeba nauczyć je rozumieć i nazywać własne potrzeby. Ważną umiejętnością jest także identyfikowanie i nazywanie różnych stanów emocjonalnych, a następnie nauczenie sposobów radzenia sobie z własnymi emocjami oraz kontrolowanie zachowań. Emocje mają zasadniczy wpływ na procesy poznawcze oraz pełnią podstawową funkcję w motywowaniu do działania.

W procesie edukacyjnym ważne jest tworzenie takich sytuacji, aby dziecko poznawało siebie, dostrzegało odmienność i niepowtarzalność każdej osoby. Pozwoli to na kształtowanie pojęcia tożsamości, własnej wartości, pomoże w budowaniu pozytywnego obrazu własnego „Ja”, a także szacunku i akceptacji dla siebie i innych osób. Bardzo ważne jest wprowadzenie dzieci w świat wartości. Zasadniczą sprawą jest, aby nie tylko przyswoiło sobie wiedzę o określonych wartościach i normach, ale by przyjęło je jako kryterium własnego postępowania. Ich rozumienie i stosowanie pozwoli na podejmowanie wartościowych wyborów, na harmonijne bycie w zgodzie z sobą oraz współistnienie i współdziałanie z innymi. Jednolity proces nauczania i wychowania sprzyja stopniowemu budowaniu systemu wartości.

Wskazówki metodyczne

Edukację w tym zakresie rozpoczynamy od przyzwyczajania dzieci do mówienia o swoich emocjach i potrzebach. Można zastosować znaki graficzne np. „buźki” lub „słoneczka i chmurki” do oznaczania przez dzieci swojego samopoczucia. Warto stosować zabawy i ćwiczenia pozwalające na dostrzeżenie emocji i potrzeb innych, a także określenie przyczyn tych emocji. Kolejny krok to pokazanie sposobów poradzenia sobie w sytuacjach trudnych.

Przygotowując dzieci do nabycia umiejętności nawiązywania pozytywnych kontaktów z innymi oraz współdziałania, należy już u najmłodszych dzieci pokazać możliwości komunikowania się w sposób werbalny i niewerbalny. Ważne jest sygnalizowanie gotowości do mówienia i uczenie zasad poprawnej dyskusji. Starsze dzieci powinny werbalizować swoje mocne i słabe strony. Nauczyciel musi czynić starania, aby nauczyć dzieci mówić to, co myślą, zachowując przyjazny klimat. Stopniowo trzeba wprowadzać dzieci w pełnienie różnych ról: najpierw jednorazowo, a potem na dłuższy czas. Dyżury mogą dotyczyć opieki nad kącikiem książki, porządku w łazience, kącika przyrody, itd. Dzieciom starszym często tworzymy okazje do wykonywania zadań w parach i małych (do 3-4 osób) zespołach. Dziecko 3-4-letnie ma kłopoty z dostrzeganiem i akceptowaniem indywidualności każdego człowieka. Zadaniem nauczyciela jest tworzenie takich okazji, aby dzieci mówiły o swoich potrzebach, upodobaniach, celach. Własnym przykładem trzeba dać dziecku do zrozumienia, że ta różnorodność jest normalna i mamy do tego prawo. Istotne są sytuacje, w których uczymy dzieci słuchać się wzajemnie. Dzieci 6-letnie są gotowe, aby w sytuacji konfliktowej wzajemnie się wysłuchać i znaleźć rozwiązanie problemu. Rola nauczyciela polega na dopilnowaniu, aby dzieci wysłuchały się wzajemnie i znalazły rozwiązanie, na które obydwie strony konfliktu zgadzają się.

Poznanie wartości powinno łączyć się z konkretnymi blokami tematycznymi np. „Moje przedszkole – uczymy się odpowiedzialności”, Podczas realizacji tego tematu trzeba stworzyć liczne sytuacje edukacyjne tak, aby dziecko nie tylko poznało przedszkole, ale poznało, doświadczyło i zrozumiało, na czym polega odpowiedzialność. Kolejne tematy to kolejne wartości, np. „Moja rodzina – uczymy się jak kochać innych”. Taki sposób wprowadzania w świat wartości to dobre przygotowanie do zapoznania z umowami i normami postępowania. Dzieci uczestnicząc aktywnie w procesie poznawania i rozumienia kolejnych wartości, których konsekwencją są czytelne normy, będą się z nimi identyfikować i zaakceptują je. W ten sposób powstanie cały „Katalog dobrego przedszkolaka”. Pomoże on w tworzeniu dobrego klimatu w grupie przedszkolnej, nauczy odróżniania dobra od zła i będzie ułatwiał rozwiązywanie konfliktów, a także podejmowanie decyzji i dokonywanie wyborów.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

1. *Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.*
 15. *Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Rodzaje emocji. Sposoby radzenia sobie z emocjami	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje i nazywa różne stany emocjonalne, – rozpoznaje i nazywa własne potrzeby, akceptuje potrzeby innych, 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przyczyny powstałych emocji, – opisuje swoje mocne i słabe strony, – traktuje niepowodzenia jako informacje, co trzeba poprawić, zmienić – zna sposoby radzenia sobie z własnymi emocjami, – właściwie reaguje na przejawy emocji innych, – kontroluje własne zachowanie, – przewiduje skutki różnych zachowań, 	<ul style="list-style-type: none"> – określa własne plany, zamierzenia, - akceptuje swoje słabe strony, ma poczucie własnej wartości
Nawiązywanie pozytywnych kontaktów – współdziałanie	<ul style="list-style-type: none"> – skupia uwagę na mówiącej do niego osobie, – z ważnymi sprawami w ustalony sposób zwraca się do nauczyciela, – przestrzega umów – stosuje zwroty grzecznościowe, 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje zachowania akceptowane społecznie, – mówi wprost czego oczekuje i myśli, zachowując przyjazny klimat, – pełni wyznaczone role, np. dyżur , – w parach realizuje różne zadania, - odkrywa znaczenia komunikowania się w sposób niewerbalny, 	<ul style="list-style-type: none"> – ustala zakresy obowiązków, – planuje i wykonuje zadania w zespole trzy, czteroosobowym, – ocenia sposób wykonania powierzonych zadań, – wspólnie rozwiązuje problemy,

Rozwiązywanie konfliktów	<ul style="list-style-type: none"> – zgłasza gotowość do mówienia, – słucha innych, nie przerywając. 	<ul style="list-style-type: none"> – akceptuje sytuację, gdzie następuje różnica potrzeb, zdań lub celów, – dyskutuje wg zasad ustalonych przez nauczyciela, 	<ul style="list-style-type: none"> – dyskutuje z kolegą i dochodzi do kompromisu, – doświadcza samodzielnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych,
Wartości		<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje wartości takie jak: prawda, piękno, szacunek, szczęście, miłość, przyjaźń, – dostrzega krzywdę innych, – nie wyśmiewa się i nie chwali, – pomaga słabszym i potrzebującym pomocy, – uczestniczy w tworzeniu i przestrzega norm współżycia opartych na wartościach, – akceptuje, że wszyscy mają równe prawa i równe obowiązki, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje wartości takie jak: odpowiedzialność, tolerancja, inne – dostrzega skutki okazywania wartości w relacjach ze sobą i innymi ludźmi, – formułuje ocenę zachowań własnych i innych osób, – dokonuje wyborów i przeżywa pozytywne efekty własnych działań.
treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> – podejmuje inicjatywy w zakresie wsparcia dla innych – opisuje wielowymiarowość człowieka (postrzegam, myślę, czuję, działam), 		

2.3. EDUKACJA SPOŁECZNA I OTOCZENIE TECHNICZNE

Edukacja społeczna to budowanie poczucia więzi z innymi osobami i współuczestnictwa w społeczności bliższej i dalszej. Kontakty społeczne dziecka są uzależnione od rozwoju emocjonalnego. Wiąże się to nierozzerwalnie z rozumieniem przez dziecko własnej odrębności i niepowtarzalności jako jednostki, a także dostrzeganiem współistnienia innych osób. Tu należy pamiętać, że młodsze dzieci cechuje egocentryzm i subiektywizm i dopiero około piątego roku zauważa się cechy uspołecznienia. Dotyczy to nie tylko środowiska

rodzinnego, ale grupy rówieśniczej, w tym także grupy przedszkolnej. U dzieci sześcioletnich, na przełomie wieku przedszkolnego i szkolnego obserwuje się powstawanie wyższych uczuć patriotycznych, estetycznych i humanistycznych. Udział w życiu społecznym umożliwia kontrola własnych emocji oraz poznawanie systemu wartości. Dzięki temu dzieci zaczynają rozumieć i akceptować wymagania społeczne.

Zakres edukacji społecznej w przedszkolu obejmuje: rodzinę, grupę rówieśniczą, swoją miejscowość, swój region, ojczyznę oraz dowiadyuje się o istnieniu innych krajów. Treści poniżej przedstawione łączą się ściśle z treściami obszaru „Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym i wczesna edukacja wielokulturowa” – obszar 2.8 niniejszego programu.

W dziale tym umieszczono także treści dotyczące otoczenia technicznego, z jakim styka się małe dziecko.

Wskazówki metodyczne

Dzieci najmłodsze, przychodząc do przedszkola, powinny nauczyć się przedstawiania imieniem i nazwiskiem. Kolejny etap to znajomość imion i nazwisk rodziców oraz rozumienie i określanie stopnia pokrewieństwa. Najstarsze dzieci opisują swój dom, zwyczaje rodzinne oraz znaczenie i sposoby okazywania sobie uczuć. Dzieje się to podczas sytuacji okolicznościowych oraz tematów kompleksowych, np. „Moja rodzina”.

Pierwsze dni pobytu w przedszkolu to poznanie budynku i przeznaczenia pomieszczeń i urzędzeń. Dzieci szybko powinny udoskonalić umiejętność samodzielnego ubierania i rozbierania się, np. podczas zajęć ruchowych. Teraz stały się członkami zbiorowości przedszkolnej. Życie w grupie wymusza podporządkowanie się pewnym regułom. Małe dziecko przedszkolne w naturalny sposób jest egocentrykiem i trzeba pomóc mu dostrzec inne osoby, pokazać wzory właściwego zachowania i kontaktowania się. Pracę w tym zakresie zaczynamy od zawierania umów w trakcie różnych okoliczności. Dzięki poznaniu i rozumieniu kolejnych wartości, dzieci uczestniczą w ustalaniu norm i podporządkowują się im.

Z rozwojem dziecka i włączaniem w życie społeczne wiąże się także kształtowanie poczucia tożsamości regionalnej i narodowej. Już dzieci młodsze poznają nazwę swojej miejscowości i potem wzbogacają wiedzę o środowisku lokalnym. Okazją jest realizacja zaplanowanych tematów kompleksowych, np. „Moje miasto (wieś).” Kolejnym etapem jest poznanie swojego regionu i poczucie się członkiem szerszego środowiska (temat kompleksowy). Dobrze poradzą sobie z tym dzieci starsze.

Na bazie wcześniejszej wiedzy o swojej miejscowości i regionie kształtujemy tożsamość narodową oraz postawy prospołeczne i obywatelskie. Dobrą okazją będzie temat „Polska – moja ojczyzna”. Będzie to przejawiać się

zainteresowaniem sprawami najbliższego otoczenia oraz gotowością podejmowania działań na rzecz osiedla, swojej miejscowości, innych ludzi.

Kształcąc poczucie przynależności narodowej, można jednocześnie rozbudzić zainteresowanie dzieci innymi narodami i kulturami. Dzieci najstarsze są gotowe do otwarcia się na inne społeczności. Pokazując zwyczaje, tradycje i kulturę innych narodów, łatwo zauważyć to, co stanowi o naszej odrębności, co jest tylko polskie.

Dzieci stopniowo poznają środowisko techniczne od najprostszych przyborów, materiałów i urządzeń, do tych bardziej skomplikowanych. Starsze dzieci poznają także uproszczone procesy technologiczne, dowiadują się o postępie technicznym (dawniej i dziś) i jego znaczeniu. Poznawanie zawodów odbywa się na przestrzeni kolejnych lat pobytu w przedszkolu od znanych i bliskich dzieciom do tych mniej znanych. Najczęściej planowane są tematy kompleksowe, poświęcone tym treściom.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

1. *Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.*
8. *Wychowanie przez sztukę – muzyka: różne formy aktywności muzyczno-ruchowej (śpiew, gra, taniec).*
9. *Wychowanie przez sztukę: różne formy plastyczne.*
10. *Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych.*
15. *Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Moja rodzina	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia się imieniem i nazwiskiem, – zna imiona i nazwiska najbliższej rodziny, – opisuje swój dom, 	<ul style="list-style-type: none"> – zna własny adres, – określa stopień pokrewieństwa, – opisuje, jak okazać miłość swojej rodzinie, 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje, czym zajmują się zawodowo najbliżsi członkowie rodziny, – opisuje zwyczaje rodzinne,

Moi koledzy, moje przedszkole	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa imionami swoich kolegów, - zna urządzenia i pomieszczenia przedszkolne, stosuje je zgodnie z przeznaczeniem, 	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzega ustalonych norm postępowania, np. sprzęta zabawki, 	<ul style="list-style-type: none"> - w własnej inicjatywy i samodzielnie wykonuje proste czynności porządkowe,
Moja miejscowość	<ul style="list-style-type: none"> - podaje pełną nazwę miejscowości, w której mieszka, 	<ul style="list-style-type: none"> - zna nazwy geograficzne dotyczące miejsca zamieszkania (góra, rzeka, jezioro, itp.), - rozpoznaje charakterystyczne obiekty, w tym zabytki, 	<ul style="list-style-type: none"> - odszukuje swoją miejscowość na konturowej mapie Polski, - nazywa największe zakłady lub typowe zajęcia mieszkańców,
Mój region		<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwę regionu, - opisuje typowe tradycje regionu (obrzędy i sztuka ludowa, potrawy), - dostrzega różnicę pomiędzy współczesnym strojem uroczystym a strojem regionalnym, - rozpoznaje tańce regionalny, - zna wybrane legendy regionalne, - nazywa największe miasta regionu, 	<ul style="list-style-type: none"> - odszukuje region na konturowej mapie Polski - podaje istotne fakty historyczne dotyczące regionu, - identyfikuje się z regionem.

Moja ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa ojczyznę, 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje kształt mapy Polski, - rozpoznaje i wyróżnia symbole narodowe: hymn, godło, flaga, język, - nazywa stolicę, - dostrzega piękno polskiej przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa największą rzekę, morze, - nazywa wybrane regiony Polski, - nazywa największe miasta Polski, - dostrzega piękno polskiej sztuki, - dostrzega dorobek polskiej nauki, sportu, kultury,
Otoczenie techniczne i społeczne	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia materiały: papier, drewno, - samodzielnie konstruuje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów, - określa funkcje podstawowych narzędzi, np. nożyczek i posługuje się nimi, - określa funkcje podstawowych urządzeń domowych, np. lodówka, pralka, - opisuje rolę wybranych zawodów: lekarz, kucharz, listonosz, - nazywa podstawowe środki komunikacji: rower, autobus, samochód, 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia materiały: plastik, tkaniny, metale, szkło, inne, - określa cechy tych materiałów, - określa funkcje wybranych narzędzi i urządzeń technicznych np. żelazka, radia, telefonu, dźwigu (windy), - opisuje cechy i rolę wybranych zawodów, np. strażak, górnik, kierowca, - opisuje funkcje podstawowych instytucji, np. poczta, przychodnia lekarska, - odróżnia środki komunikacji: tramwaj, pociąg, samolot, statek, - orientuje się w podstawowych zasadach ruchu drogowego. 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i nazywa podstawowe maszyny rolnicze: kombajn, ciągnik, siewnik i wskazuje ich funkcje, - opisuje wybrane procesy technologiczne, np. powstawanie cukru, chleba - opisuje korzyści z rozwoju techniki, - montuje z gotowych elementów do majsterkowania i konstruowania, - używa prostych narzędzi podczas majsterkowania, np. młotka, - opisuje rolę i znaczenie środków komunikacji - opisuje formy i znaczenie transportu.

Wybrane kraje europejskie		<ul style="list-style-type: none"> - zna kilka wybranych krajów europejskich, - nazywa Europę jako kontynent, na którym znajduje się Polska, - dostrzega odmiennosc języków w różnych krajach, - słucha bajek, baśni i legend innych narodów, 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje położenie Polski na mapie Europy, - dostrzega różnicę pomiędzy flagą polską a flagami innych krajów, - kojarzy znane postaci z krajami europejskimi, np. św. Mikołaja, - orientuje się, że Polska należy do Unii Europejskiej,
treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> - dziecko potrafi stworzyć proste drzewo genealogiczne - wyjaśnia nazwę miejscowości np. z wykorzystaniem legendy - podaje wyjątkowe fakty historyczne dotyczące swojej miejscowości i regionu - wskazuje przykłady rozwoju techniki na przestrzeni historii, - opisuje procesy technologiczne dotyczące powstawania np. papieru, tkanin, inne - rozpoznaje charakterystyczne budowle lub obiekty z wybranych krajów, - rozpoznaje typowe potrawy innych krajów, - zna zabawy dzieci innych narodów, 		

2.4. EDUKACJA JĘZYKOWA

Celem edukacji językowej w przedszkolu jest kształcenie umiejętności poprawnej artykulacji, komunikowania się, nauka czytania, przygotowanie i próby pisania.

W wieku przedszkolnym mowa doskonali się. Dziecko zwiększa swój zasób słownictwa tak pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Poprawia się wymowa, zmniejsza się ilość błędów gramatycznych. Pod koniec wieku przedszkolnego dzieci wypowiadają się nie tylko o sytuacjach aktualnych, ale także o zdarzeniach minionych lub wyobrażonych. Ułatwia to proces komunikowania się z innymi osobami.

Kształtowanie komunikatywnej mowy dziecka obejmuje dwa typy wypowiedzi: rozmowę oraz mowę powiązaną (wielozdaniowa wypowiedź na dany temat). Każda z tych wypowiedzi jest wyrazem dokonywanych czynności umysłowych oraz werbalnych.

Mowa komunikatywna to:

- stosowanie mowy wyraźnej (wymowa),
- stosowanie wyrazistej formy dźwiękowej (techniki żywego słowa),
- prawidłowe konstrukcje i formy gramatyczne,
- słownictwo.

Mowa wyrazista to różnicowanie dźwięków, akcenty, siła głosu, właściwe tempo wypowiedzi.

Usprawnianie mowy pod względem gramatycznym to stosowanie poprawnej odmiany i koniugacji odmiennych części mowy, używanie przyimków, spójników i przysłówków, kształtowanie pojmowania wyrazu w związku z jego słowotwórczą budową oraz emocjonalnym zabarwieniem.

Kryterium oceny dojrzałości mowy powiązanej stanowi jej komunikatywność, wynikająca z układu zdań i stosowania odpowiednich form językowych (dźwiękowych i gramatycznych), wyrażających ich związek i spoistość. Formy mowy powiązanej w przedszkolu to: wypowiedź na temat obrazka, opowiadanie na temat treści utworu literackiego, opowiadanie twórcze, opowiadanie na temat filmu, przedstawienia.

W sytuacji zaobserwowanych u dziecka trudności w komunikowaniu lub niepełnosprawności w tym zakresie, nauczyciel powinien włączyć alternatywne metody komunikacji, w tym język migowy.

Wiek przedszkolny to zainteresowanie słowem pisanym. Dzieci doskonają umiejętności niezbędne do nauki czytania i pisania, uczą się czytać, podejmują pierwsze próby pisania. Wprowadzanie w te umiejętności odbywa się stopniowo z wykorzystaniem różnych metod. Zarówno czytanie jak i gotowość do pisania to liczne kompetencje połączone z ćwiczeniami w zakresie percepcji słuchowej i wzrokowej. Naukę czytania można prowadzić z wykorzystaniem różnych metod nauki czytania. Można także, w zależności od możliwości dzieci i przyjętej metody wprowadzać wszystkie litery alfabetu.

W przygotowaniu do pisania trzeba pamiętać o niedoskonałej jeszcze koordynacji ręki do pisania. Gotowość do pisania zależy od dojrzałości aparatu mięśniowo-stawowego, dynamiki procesów nerwowych, rozwoju koordynacji wzrokowo-ruchowej.

Pisanie to: uświadomienie myśli, która ma być zapisana, werbalizacja, przyporządkowanie liter dźwiękom, ruchy graficzne ręki. Pisanie to czynność intelektualno-motoryczna. Trudności, jakie napotyka dziecko podczas nauki pisania, to: zharmonizowanie ruchów kończyny z napięciem siły mięśni i naciskiem na papier, konieczność posługiwania się drobnymi ruchami związanymi z wielkością liter, stałymi zmianami kierunku linii, płynne wiązanie różnych elementów graficznych w procesie łączenia liter, rozmieszczanie pisma na kartce (odpowiednie linie), rytmiczne pisanie, czyli właściwe odstępy między literami, właściwa wielkość liter. Systematyczna praca w przygotowaniu dziecka do zadań szkolnych zniweluje te trudności.

Wskazówki metodyczne

Realizując ten obszar kształcenia, nauczyciel powinien być wzorem poprawności językowej oraz umożliwić dzieciom codzienny kontakt z literaturą.

Stosowanie mowy wyraźnej wymaga pracy nad: poprawnym słuchaniem, właściwym oddechem, poprawnym funkcjonowaniem narządów artykulacyjnych (warg, żuchwy, języka, podniebienia, krtani). Ćwiczenia usprawniające aparat artykulacyjny należy rozpocząć od pierwszych dni pobytu w przedszkolu. Praca w tym zakresie to codzienne ćwiczenia 3–5 minut. Na początku jest to powtarzanie w zabawie głosek i sylab (np. naśladowanie głosów zwierząt i odgłosów z otoczenia). Ćwiczenia słuchowe i oddechowe prowadzimy systematycznie, już u najmłodszych dzieci, równoległe z usprawnianiem narządów artykulacyjnych. Często wplatamy je w różne sytuacje edukacyjne.

Ze starszymi dziećmi należy prowadzić codzienne krótkie ćwiczenia oraz 3-4 razy w miesiącu ćwiczenia ortofoniczne (10–20 minut). Ustalenie się wymowy powinno być zakończone w wieku 6 lat.

Praca nad stosowaniem wyrazistej formy dźwiękowej to ćwiczenia w formie zabawowej, kontrola wypowiedzi i korekta. W miarę rozwoju możliwości dzieci uczą się m.in. operować natężeniem głosu, stosować odpowiednie tempo i nadawać wypowiedzi różny charakter. Doskonałą okazją do ćwiczeń w zakresie stosowania technik żywego słowa są np. zabawy parateatralne. Praca nad stosowaniem poprawnych konstrukcji gramatycznych przez dzieci to ważny obszar w pracy nauczyciela przedszkola. Likwidowanie naturalnych trudności dziecka odbywa się poprzez żywe słowo nauczyciela, poprawianie błędów dzieci w budowie zdań, tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających ćwiczeniom w poprawnym mówieniu.

Najmłodsze dzieci uczą się poprawnie odmieniać rzeczowniki i przymiotniki przez przypadki oraz łączyć przyimki (np. na, pod) z rzeczownikami, pojawiają

się nowe przymiotniki. W ćwiczeniach usprawniamy także posługiwanie się czasownikami w czasie teraźniejszym, trybie orzekającym. W tym wieku uczymy także stosowania zaimków, liczebników oraz łatwych spójników „a, i”.

Dziecko 5, 6-letnie jest w stanie posługiwać się wszystkimi odmiennymi częściami mowy. Starsze dzieci wzbogacają swoją mowę o trudniejsze spójniki, poprawne stosowanie przysłówków, liczebników porządkowych, czasowników w czasie przyszłym i przeszłym. Nieprawidłowości gramatyczne zanikają.

Jak sprowokować dzieci do zastosowania oczekiwanej formy wypowiedzi? Pomocne będą np. obrazki lub seria obrazków. Podczas rozmowy trzeba zadawać pytania do obrazka typu „Co robi Kasia, a co tata” (spójnik „a”). Nauczyciel musi pamiętać o prawidłowości: na obrazku dzieci zauważają najpierw przedmioty, potem czynności. Starsze dzieci dostrzegają cechy, zależności i związki przyczynowo-skutkowe. Dobrą okazją do ćwiczeń gramatycznych są m.in. zabawy tematyczne, konstrukcyjne, badawcze, spacer i wycieczki. Można rozmawiać z dziećmi np. na temat tego, jak wyglądał park jesienią a jak wygląda teraz (czas przeszły i teraźniejszy).

Wzbogacanie słownika odbywa się w każdej sytuacji, wiąże się także z ćwiczeniami gramatycznymi. Zasób słownictwa poszerza się w miarę zdobywania kolejnych doświadczeń i wiedzy o otaczającej rzeczywistości. W przedszkolu wpływ na bogacenie i doskonalenie języka ma realizowana tematyka zajęć.

Przygotowanie do nauki czytania rozpoczynamy już w najmłodszej grupie wiekowej. Pamiętamy, że o tej sprawności decyduje wiele elementów. Rozwijamy więc orientację w schemacie ciała, w przestrzeni i na kartce, uczymy rozumienia szeregów, ćwiczymy uwagę, percepcję wzrokową i słuchową. Najczęściej stosowane ćwiczenia to np. rozpoznawanie dźwięków z otoczenia lub wyszukiwanie takich samych obrazków tematycznych. Ważne są także ćwiczenia polegające na wprowadzaniu symboli i znaków graficznych oznaczających umowną treść. Wraz z rozwojem dziecka ćwiczenia są bardziej skomplikowane i trudniejsze.

Przygotowanie ręki do pisania odbywa się przez wiele ćwiczeń już od najmłodszej grupy wiekowej. Podobnie jak przy umiejętności czytania, ważną rolę odgrywa percepcja wzrokowa. U młodszych dzieci są to ćwiczenia proste, np. wyszukiwanie takich samych obrazków. Na początku są to ilustracje tematyczne, a potem pojawiają się proste wzory a tematyczne i skomplikowane wzory graficzne. Ponadto systematycznie należy prowadzić ćwiczenia w zakresie usprawniania motoryki dużej i małej. Początkowo są to ćwiczenia na dużej, a potem na małej przestrzeni. Istotne są ćwiczenia koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz sprawności ręki.

Umiejętności dziecka gotowego do nauki pisania to:

- orientacja w przestrzeni oraz w schemacie własnego ciała,
- orientacja na kartce papieru,
- rozumienie rytmów,

- myślenie symboliczne,
- dobra percepcja wzrokowa,
- rozwinięta koordynacja wzrokowo- ruchowa,
- dobra sprawność ruchowa i manualna.

Nie wolno nam pomijać faktu, że niektóre dzieci próbują pisać. Nie należy hamować zaobserwowanych u dzieci umiejętności i należy pokazać poprawne wzory liter pisanych.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

3. *Wspomaganie rozwoju mowy oraz innych umiejętności komunikacyjnych dzieci.*
14. *Tworzenie warunków do doświadczeń językowych i komunikacyjnych w zakresie reprezentatywnej i komunikatywnej funkcji języka (ze szczególnym uwzględnieniem nabywania umiejętności czytania).*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Poprawność artykulacyjna	<ul style="list-style-type: none"> - różnicuje i powtarza dźwięki, - poprawnie dobiera obrazek do usłyszanego wyrazu, 	<ul style="list-style-type: none"> - wybiera odpowiedni obrazek lub wykonuje polecenie odpowiednio do usłyszanego wypowiedzi, - wykonuje ćwiczenia narządów mowy- warg, żuchwy, języka, podniebienia, krtani wg pokazu nauczyciela, 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie artykułuje głoski, wyrazy i zdania,
Techniki żywego słowa	<ul style="list-style-type: none"> - operuje natężeniem głosu, - dysponuje długością trwania dźwięku, - posługuje się różnym natężeniem mowy: szept, mowa cicha i głośna, - stosuje onomatopeje, 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo gospodaruje oddechem podczas wypowiedzi, - stosuje różne tempo wypowiedzi, - przekazuje głosem emocje, - rytmizuje wypowiedzi, 	<ul style="list-style-type: none"> - nadaje wypowiedzi charakter oznajmiania, pytania, rozkazu,

<p style="text-align: center;">Poprawność gramatyczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wypowiada nazwy z najbliższego otoczenia, - opisuje obrazki (przedmioty, osoby), - opisuje swoją działalność zdaniami pojedynczymi, - używa w mowie odmiennych części mowy: rzeczowniki, przymiotniki, zaimki, - stosuje koniugację czasowników w mowie, czas teraźniejszy, tryb orzekający, - używa przyimków „przed, na, pod, za”, - sprawnie stosuje koniugację czasowników, tryb rozkazujący, 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje historyjki zdaniami pojedynczymi, - poprawnie używa w mowie odmiennych części mowy: rzeczowników i przymiotników, - poprawnie stosuje koniugację czasowników w mowie, czas teraźniejszy i przeszły, - używa przyimka „obok”, - poprawnie używa wyrazów szeregujących „następny, poprzedni”, - poprawnie używa w mowie spójników łącznych: „i, albo, oraz”, - poprawnie używa w mowie spójników przeciwnych: „a, ale” - poprawnie używa zaimków „ten, tamten, tamta, mój, twój, jego, jej”, - poprawnie używa przysłówków wskazujących: „tutaj, ten, teraz”, pytających: „gdzie, kiedy - stosuje partykuły do tworzenia pytań (czy) i przeczeń (nie) 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje historyjki zdaniami złożonymi, - poprawnie stosuje koniugację czasowników w mowie, czas przyszły, - używa przyimków „naprzeciw, między”, - poprawnie używa liczebników porządkowych - poprawnie używa w mowie spójników łącznych: „dlatego, więc”, - poprawnie używa przysłówków pytających: „skąd, dokąd” i nieokreślonych: „nigdy, gdzieś”, - poprawnie używa przysłówków nieokreślonych: „nigdy”, „gdzieś”, - poprawnie używa w mowie spójników przeciwnych: „lecz, przecież” oraz podrzędnych: „kiedy, żeby”, - stosuje partykuły wskazujące prawdopodobieństw o (może, na pewno), a także wyrażające wolę (niech).
---	---	--	---

Zasób słownictwa	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa przedmioty codziennego użytku i urządzenia gospodarstwa domowego, - nazywa różne materiały, takie jak: papier, drewno, - nazywa podstawowe czynności ludzi i zwierząt, - nazywa zwierzęta domowe i gospodarstwa wiejskiego, - nazywa popularne owoce i warzywa, - nazywa podstawowe środki lokomocji, - nazywa podstawowe kolory, 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa popularne przedmioty oraz spotykane w otoczeniu maszyny i urządzenia, - nazywa różne materiały takie jak: papier, drewno, plastik, tkaniny, metale, szkło, - stosuje określenia opisujące właściwości oraz cechy ludzi, przedmiotów i zjawisk atmosferycznych, - nazywa znane rośliny i zwierzęta oraz środowiska przyrodnicze, - nazywa popularne zawody, - nazywa kolory, pochodne i kształty, - stosuje podstawowe określenia dotyczące sposobu (jak?) i miejsca (gdzie?), 	<ul style="list-style-type: none"> - stosuje określenia dotyczące czasu (kiedy?), - nazywa egzotyczne owoce i warzywa,
Przygotowanie i nauka czytania	<ul style="list-style-type: none"> - korzysta z kącika książki zgodnie z zainteresowaniami, - ogląda obrazki, zwraca uwagę na to, co przedstawiają, - słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich, 	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnia pojęcia: głoska, litera, sylaba, zdanie, - dokonuje analizy i syntezy słuchowej prostych wyrazów o pisowni zgodnej z fonetyką, - korzysta ze źródeł informacji (album, atlas...) z pomocą nauczyciela, 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje analizy i syntezy słuchowej dłuższych wyrazów o pisowni zgodnej z fonetyką, - rozpoznaje i nazywa litery, - czyta wyrazy oraz proste zdania, - przyporządkowuje wyrazy i zadania do obrazków, - samodzielnie poszukuje informacji w książkach - czyta proste teksty,

Przygotowanie do pisania	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje takie same obrazki - rysuje, maluje, modeluje z mas, wydziera, - kreśli różne formy w powietrzu, np. wstążką i na podkładzie, np. z piasku, - kreśli linie i dowolne kształty na dużej płaszczyźnie - układa proste rytmy 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje takie same znaki abstrakcyjne - dostrzega różnice pomiędzy różnymi znakami i kształtami, obrazkami, - odróżnia wielkość znaków, - rozpoznaje umowne znaczenie znaków i symboli graficznych, - przetwarza znaki graficzne na znaki ruchowe, - rysuje, maluje, modeluje, wycina, wydziera, nawleka, - koloruje tory, - poprawnie trzyma kredkę, pędzel. - rysuje proste szlaczki cieniowane, grubą i cienką linią na dużej płaszczyźnie, - łączy punkty linią od lewej do prawej, - rysuje po śladzie, - kreśli znaki literopodobne na dużej płaszczyźnie, - odtwarza i układa rytmy - orientuje się w schemacie ciała i w przestrzeni, - orientuje się na kartce papieru (górze, dół, lewa, prawa strona) - poprawnie trzyma przybory do pisania. 	<ul style="list-style-type: none"> - przetwarza znaki ruchowe na znaki graficzne (pionowe, poziome, faliste), - rysuje oburącz po śladzie - kreśli znaki literopodobne na małej płaszczyźnie, - kreśli znaki literopodobne w dużej liniaturze ruchem postępującym, - wykonuje na papierze w kratkę ćwiczenia typu dyktando graficzne, - odwzorowuje kształty i znaki, także w liniaturze i na kratce, - pisze po śladzie - liczy linie - wskazuje linie cienkie i grube - podejmuje próby pisania liter w dużej liniaturze.
--------------------------	--	--	---

treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy znaki graficzne wyrażające określone treści, - kreśli litery w dużej liniaturze, - próbuje łączyć litery i pisać w liniaturze szkolnej
--------------------	---

2.5. EDUKACJA PRZYRODNICZA I EKOLOGICZNA

Dziecko żyje i rozwija się w otoczeniu przyrody. Zadaniem przedszkola jest pokazanie piękna, mądrości i różnorodności przyrody. Tworzone sytuacje są okazją do zauważenia przez dziecko sposobu korzystania przez człowieka z jej zasobów, także wskazanie skutków niewłaściwego zachowania w naturalnym środowisku. Celem edukacji przyrodniczej i ekologicznej jest wytworzenie emocjonalnego związku z przyrodą. Ma to doprowadzić do rozbudzenia ciekawości poznawczej i wytworzenia motywacji do działań przyjaznych przyrodzie. Ekspozowana w tej koncepcji warstwa uczuciowa i emocjonalny kontekst procesów poznawczych są szczególnie istotne. Uczenie się przez przeżywanie to tworzenie takich sytuacji, które wywołują u dzieci silne przeżycia emocjonalne pod wpływem ekspozowanych wartości. Przeżycia nie tylko oddziałują na psychikę, ale także są czynnikiem, który ma zasadniczy wpływ na skuteczność poznania i wartościowania.

W procesie edukacji przyrodniczej i ekologicznej dziecko jest partnerem nauczyciela, aktywnym odkrywcą i badaczem. Muszą być stworzone warunki do pracy umysłu i do silnych przeżyć emocjonalnych. Postępowanie pedagogiczne ma tu charakter wielostronny, a więc odwołuje się do aktywności intelektualnej, emocjonalnej i respektuje cztery drogi dochodzenia do wiedzy przez przyswajanie, odkrywanie, przeżywanie i działanie.

Nauczyciel przewodzi, sugeruje i proponuje oraz dyskretnie czuwa nad bezpieczeństwem wychowanków oraz kierunkiem działań. Trzeba zadbać, aby dziecko zauważało sens tego co robi oraz efekty swoich poczynań.

Metody obserwacyjne, badawcze i ćwiczenia praktyczne służą skutecznie kształtowaniu gotowości do czynnego udziału w ochronie przyrody i środowiska, przynoszą określone efekty w sferze wiadomości i umiejętności, a także postaw i motywacji. Nowoczesne metody pracy z dzieckiem kształcą badawczą postawę nacechowaną odpowiedzialnością, wrażliwością i szacunkiem dla przyrody. Bardzo ważna jest realizacja tego obszaru we współpracy z rodzicami w celu ujednolicenia norm i utrwalania zachowań.

Wskazówki metodyczne

Wprowadzanie dziecka w środowisko przyrodnicze rozpoczynamy od nauczania korzystania ze zmysłów w taki sposób, aby dostrzegało i różnicowało bodźce.

Poznanie powinno mieć charakter bezpośredni i wielozmysłowy. Na poziomie poznawania bezpośredniego podstawową rolę odgrywają wrażenia i spostrzeżenia, które są głównym źródłem wiedzy o przyrodzie.

Wśród dominujących form powinny znaleźć się wycieczki, zabawy badawcze, proste eksperymenty. Istotną metodą edukacji przyrodniczej i ekologicznej jest właściwie zorganizowana obserwacja. Nauczyciel powinien kierować obserwacją poprzez nadanie procesowi spostrzegania określonego celu. Spostrzeganie prowadzi się z wykorzystaniem różnych zmysłów: wzrokowych, słuchowych, smakowych, węchowych, dotykowych. Dziecko w lesie dotyka, obejmuje drzewo, mierzy się z nim, osłuchuje je, wacha, opisuje, staje się częścią natury. Tu nazywanie nie jest ważne!

Nauczyciel kieruje obserwacją, a dziecko gromadzi spostrzeżenia. Pozwoli to na wzbogacenie jego wiedzy i doznań. Z czasem będzie je opisywać i wartościować. Stopień trudności i złożoność zjawisk oraz problemów dotyczących przyrody będzie wzrastał wraz z wiekiem i możliwościami dzieci. Młodsze przedszkolaki będą rozpoznawać bliskie ekosystemy i typowych przedstawicieli. Starsze poznają także oddalone środowiska. Być może zauważą w nich zależności przyczynowo--skutkowe, przystosowanie do życia w środowisku, itd. Nauczyciel wprowadza dzieci w wybrany obszar przyrody poprzez blok tematyczny lub okazjonalnie pokazując piękno, różnorodność, przyczynowo-skutkowe zależności. Jest to dobry moment na pokazanie roli jaką przyroda spełnia w życiu człowieka. Można także stworzyć okazję, aby dzieci poznały skutki działalności człowieka i potrafiły je ocenić. Ważne jest nauczanie zachowań przyjaznych przyrodzie.

Dzieci, w miarę jak poznają środowisko przyrodnicze uświadamiają sobie, iż każdy człowiek ma wpływ na stan przyrody. Po każdym bloku tematycznym potrafią odróżnić dobre i złe zachowania w danym zakresie. Powinny więc uczestniczyć w ustalaniu norm postępowania w odniesieniu do konkretnych elementów przyrody np. jak zachować się w lesie czy parku. Wspólnie tworzony przez starsze przedszkolaki kodeks oznacza identyfikację dzieci z normami, a to daje szansę na utrwalenie właściwych zachowań. Przedszkolaki poznają też elementy przyrody nieożywionej. Dzieje się tak podczas zaplanowanych sytuacji edukacyjnych w blokach tematycznych np. „Bawimy się piaskiem, gliną”, „Budujemy domy” lub okazjonalnie. Starsze przedszkolaki badają właściwości różnych „skarbów Ziemi”: powietrza, wody, soli, metali, itd. Dowiadują się o ich wykorzystaniu.

Ponadto dzieci systematycznie obserwują i odnotowują zmiany atmosferyczne i prowadzą kalendarze pogody. Uczą się też odpowiedzialności prowadząc w

kąćki przyrody lub w ogrodzie przedszkolnym hodowle roślin i zwierząt, dokarmiając ptaki.

W miarę poszerzania zakresu poznawanych treści zainteresowane tym dzieci mogą dowiedzieć się o istnieniu Kosmosu.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

11. Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń.

12. Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt.

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Różnorodność w świecie przyrody	<ul style="list-style-type: none"> – obserwuje walory estetyczne przyrody, – korzysta z wszystkich zmysłów podczas obserwacji przyrodniczych pod kierunkiem nauczyciela, 	<ul style="list-style-type: none"> – korzysta z wszystkich zmysłów w procesie poznawania środowisk przyrodniczych, – dostrzega różnorodność w świecie przyrody, np barwy, kształty, zapachy, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega różnorodność obiektów i krajobrazów oraz ich walory estetyczne,
Zależności w świecie przyrody	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega i nazywa zjawiska atmosferyczne związane z porą roku: wiatr, deszcz, śnieg, mgła, szron, burza, chmury, – rozpoznaje wybrane ekosystemy, np.: łąka, sad, ogród, park, 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwuje zjawiska atmosferyczne i zmiany w przyrodzie związane z porą roku, – wskazuje zagrożenia związane z niebezpiecznymi zjawiskami atmosferycznymi, – rozpoznaje wybrane ekosystemy, np.: las, pole, staw, rzeka, – przyporządkuje poszczególne elementy przyrody żywej do konkretnych ekosystemów, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega wzajemne, przyczynowo-skutkowe zależności w środowisku np. proste łańcuchy pokarmowe, – dostrzega niszczącą siłę przyrody, np. huragan,

Zależności w świecie przyrody		<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega przykłady przystosowania zwierząt do życia w określonym środowisku np. ptaków, - określa warunki niezbędne do życia wszystkim organizmom np. woda, powietrze 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega przykłady przystosowania roślin i zwierząt do życia w określonym środowisku np. wodnym,
Zasoby przyrody nieożywionej	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa elementy przyrody nieożywionej: woda, - rozpoznaje wybrane bogactwa naturalne: piasek, 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa elementy przyrody nieożywionej: gleba, powietrze, - bada wybrane właściwości gleby, wody, powietrza, - rozpoznaje bogactwa naturalne: węgiel, sól, metale, glina, kreda, - bada i opisuje właściwości wybranych bogactw naturalnych, 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje sposoby wykorzystania zasobów przyrody nieożywionej przez człowieka, - nazywa i wyjaśnia obserwowane zjawiska przyrodnicze, - uczestniczy w zabawach z magnezem,
Relacje: człowiek – przyroda	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w prowadzeniu prostych hodowli, 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa części rośliny, - opisuje cykl rozwojowy wybranych roślin, - prowadzi proste prace pielęgnacyjne podczas hodowli np. roślin - nazywa narzędzia i maszyny stosowane przez człowieka w kontaktach z przyrodą, 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie przyrody dla człowieka: przyroda żywi, ubiera i pozwala na funkcjonowanie w życiu, jest miejscem relaksu - uzasadnia konieczność przewidywania pogody, wyjaśnia pojęcie prognoza,
Ochrona środowiska	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w dokarmianiu ptaków zimą, - obserwuje porządek w otoczeniu przedszkola. 	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w opiece nad zwierzętami i roślinami, - uczestniczy w utrzymywaniu porządku w otoczeniu przedszkola, na osiedlu. 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia konieczność oszczędzania zasobów przyrody - dokonuje wyborów i podejmuje decyzje dotyczące środowiska w codziennym życiu np. oszczędzanie wody i energii

kosmos			<ul style="list-style-type: none"> – akceptuje, że Ziemia jest planetą, – wyjaśnia, co to znaczy, że Ziemia jest planetą życia,
treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia co to są barwy ochronne i czemu służą, – wskazuje wpływ działalności człowieka na przyrodę (zanieczyszczenia wody, powietrza i gleby, odpady, zmiany w krajobrazie), – wyjaśnia pojęcie „segregacja odpadów”, – wskazuje sposoby zmniejszenia ilości śmieci, – zwraca uwagę na istnienie innych planet, – dostrzega rolę człowieka w poznawaniu Kosmosu. 		

2.6. EDUKACJA MATEMATYCZNA

Myślenie dziecka w wieku przedszkolnym nazywamy myśleniem konkretno-wyobrażeniowym, przedoperacyjnym. Oznacza to, że dziecko korzysta z informacji zgromadzonych pod postacią wyobrażeń, które są wykorzystywane i przetwarzane w konkretnej sytuacji. Sposób myślenia zależy od ilości i jakości informacji, indywidualnych zdolności do ich przetwarzania, doświadczeń i ćwiczeń dziecka. Ważną rolę w rozwoju myślenia odgrywa środowisko, w tym przedszkolne, dające możliwość doświadczania w procesie aktywności własnej dziecka.

Celem edukacji matematycznej w przedszkolu jest wspomaganie rozwoju umysłowego, pozwalającego m.in. na orientację w przestrzeni i czasie oraz rozumienie pojęcia liczby (aspekt kardynalny i porządkowy), a także umiejętność liczenia, dodawania i odejmowania na konkretach oraz zbiorach zastępczych, mierzenia, klasyfikowania. Dziecko poznaje cyfry.

Treści są dobrane tak, aby rozwinąć czynności intelektualne dziecka oraz ukształtować umiejętności ważne dla dalszej edukacji matematycznej. Efekty zależą od umiejętnego dopasowania treści kształcenia do możliwości rozwojowych dzieci, pamiętając o różnicach indywidualnych.

Wskazówki metodyczne

Treści podzielono na bloki programowe, a treści w każdym bloku ułożone są w porządku rozwojowym. Przejście do następnych, trudniejszych treści w danym bloku (poziom I, II, III, treści rozszerzone) jest możliwe po opanowaniu treści wcześniejszych. Niektóre z bloków są zbyt trudne dla dzieci trzy-, czteroletnich (ze względu na naturalny w tym wieku sposób myślenia), pojawiają się dopiero na poziomie II i III, czyli realizujemy je dopiero z dziećmi pięcioletnimi i sześciolletnimi. Zastosowanie zapisów dotyczących wieku wprowadzania kolejnych pojęć pełni funkcję orientacyjną. Ostateczną decyzję co do stopnia trudności realizowanych treści podejmuje nauczyciel. Realizacja edukacji matematycznej w jednorocznych oddziałach przedszkolnych obejmuje wszystkie treści w kolejnych blokach (czyli poziom I II i III).

Wprowadzanie dzieci w pojęcia matematyczne powinno odbywać się poprzez działania na konkretach i w bezpośrednim działaniu dziecka oraz ćwiczeniach praktycznych.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

4. *Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia..*
13. *Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Orientacja przestrzenna	<ul style="list-style-type: none"> – orientuje się w schemacie własnego ciała, nazywa poszczególne części, – określa i porównuje wielkości: „duży, mały”, – określa położenie przedmiotów w przestrzeni: „na, pod, za, obok, za mną, przede mną, do przodu, do tyłu”, – orientuje się w kierunkach: „strona lewa, strona prawa”, 	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia i stosuje określenia „u góry, na dole” – ocenia odległości i stosuje określenia: „daleko, blisko, wysoko, nisko, dalej, bliżej, wyżej, niżej”, – orientuje się w schemacie ciała innej osoby – orientuje się na kartce papieru, posługuje się pojęciami „góra, dół, prawa strona, lewa strona, róg górny prawy, górny lewy, róg dolny prawy, dolny lewy”, 	<ul style="list-style-type: none"> – ustala, co widzi druga osoba, porównuje to z własnym punktem widzenia, - ustala kierunki od osi ciała drugiej osoby (prawo, lewo, przód, tył) - „czyta” kartkę od góry na dół np. pierwsza linia, trzecia, piąta i z lewej do prawej np. czyta szereg
Rytm	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega powtarzające się elementy i rytmicznie układa krótkie szeregi wg podanego wzoru, – słucha i powtarza rytmy (stukanie, klaskanie), – odtwarza rytm w ruchach i gestach (podskok, tupnięcie), – dostrzega przemienność rytmu dnia i nocy , układa graficzne kalendarze, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega rytm słuchany i układa go za pomocą symboli (klocków, patyczków, innych, rysowanie), – odtwarza dźwiękiem (wyklaskiwanie, tupanie, stukanie) rytm przedstawiony w formie graficznej lub ułożony z klocków, – dostrzega przemienność i rytm pór roku, układa graficzne kalendarze, – dostrzega przemienność i rytm dni tygodnia, układa graficzne kalendarze, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega przemienność i rytm miesięcy, układa graficzne kalendarze, – dostrzega upływ czasu, orientuje się w określeniach „dzisiaj, wczoraj, jutro, pojutrze, przedwczoraj”,

Liczenie	<ul style="list-style-type: none"> - wyodrębnia obiekty do liczenia, szacuje: „dużo, mało”, - liczy wyodrębnione przedmioty z zastosowaniem liczebników w zakresie dostępnym dziecku, dostrzega rolę ostatniego liczebnika oznaczającego liczbę policzonych przedmiotów, - liczy palce, 	<ul style="list-style-type: none"> - liczy, zaczynając od prawej ,a potem od lewej strony, uświadamia sobie, że ilość nie zależy od sposobu liczenia, - liczy obiekty znikające (np. wkładane do kartonu), - liczy obiekty i pokazuje na zbiorach zastępczych (np. na palcach), - stosuje figury liczbowe 	<ul style="list-style-type: none"> - przelicza w zakresie do 10 - rozpoznaje cyfry - kojarzy ilość wyrażoną za pomocą liczebnika, np. siedem z odpowiednią cyfrą 7,
----------	--	---	--

Dodawanie i odejmowanie, rozdzielanie	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega, że po dodaniu jest więcej, po odjęciu jest mniej, - ustala wynik dodawania i odejmowania na przedmiotach, - rozdziela tak, aby każdy miał tyle samo, 	<ul style="list-style-type: none"> - dodaje i odejmuje na palcach i innych zbiorach zastępczych w zakresie do 10, - rozdziela po kilka, 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi w pamięci wykonywać operacje dodawania i odejmowania w zakresie 10,
Klasyfikacja	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje przedmioty, obrazki „takie same, inne”, określa „pasuje, nie pasuje” , - gromadzi przedmioty , obrazki ze względu na przeznaczenie, miejsce, gdzie się zwykle znajdują, - klasyfikuje przedmioty, obrazki i uzasadnia wg jakiego kryterium, 	<ul style="list-style-type: none"> - sprawnie klasyfikuje obrazki i uzasadnia, wg jakiego kryterium, - grupuje słowa wg kryterium: kolory, imiona, zwierzęta, i nazywa tę grupę słów, - segreguje przedmioty (guziki, klocki) wg cech: koloru, wielkości, kształtu, 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje przedmioty (guziki, klocki) z różnych materiałów za pomocą cech, np. duży , zielony, gruby, - segreguje według kilku cech równocześnie , - stosuje symbole oznaczające cechy przedmiotów,

Stalobć pojęcia liczby, równoliczność	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia jeden element za inny element, 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia jeden element za kilka w sytuacji kupna i sprzedaży, - porównuje liczebność przez przeliczanie i ustawianie w pary, nakładając elementy jeden na drugi, 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega, że zmiana kolejności, ustawienia nie zmienia liczby elementów,
Aspekt porządkowy liczby	<ul style="list-style-type: none"> - określa i porównuje wielkości: „duży, mały, większy, mniejszy”, - wykonuje proste polecenia oznaczające kolejność np. najpierw wyjmij kartkę, potem kredki, 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje bardziej złożone polecenia oznaczające kolejność, - określa i porównuje wielkości: „duży, mały, większy, mniejszy, największy, najmniejszy”, - ustawia przedmioty wg podanego porządku np. od najmniejszego do największego, - nazywa za pomocą liczebników porządkowych schody, krzesła, - ustala miejsce w szeregu: „ ten jest pierwszy, ten piąty, ten ósmy”, 	<ul style="list-style-type: none"> - liczy za pomocą liczebników porządkowych od początku do końca i od końca do początku, zaczynając z dowolnego miejsca , - numeruje obiekty z wykorzystaniem cyfr.
Mierzenie długości		<ul style="list-style-type: none"> - porównuje długości: długi, krótki, taki sam, dłuższy, krótszy, najdłuższy, najkrótszy, - porównuje wysokość: wysoki, niski, niższy, wyższy, najniższy, najwyższy, 	<ul style="list-style-type: none"> - mierzy długości krokami, stopa za stopą, dłonią, - mierzy różne długości patykiem, sznurkiem, - uświadamia sobie, że zmiana ułożenia (np. zgięcie drutu, zwinięcie sznurka) nie zmienia długości,

Wprowadzenie do geometrii	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega kształty, - rozpoznaje i nazywa koło 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i nazywa koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt, - układa kompozycje płaskie i przestrzenne z figur geometrycznych, 	<ul style="list-style-type: none"> - odkrywa lustrzane odbicie i zjawisko symetrii, - rozróżnia koło i kulę - dostrzega symetrię w otoczeniu (zewnątrzna budowa ciała człowieka. skrzydła
Miezenie			<ul style="list-style-type: none"> - dolewa i dostrzega, że jest więcej, odlewa i dostrzega, że jest mniej, - dolewa miarką i liczy , ile takich miarek zmieści się np. w szklance, - porównuje ilości płynu w dwóch takich samych kubkach na podstawie poziom płynu,
Kodowanie i odczytywanie			<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i rozumie sens cyfr , wykorzystuje do oznaczania ilości i kolejności
Kształtowanie odporności emocjonalnej		<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w konstruowaniu gier i rozgrywa je z kolegami. 	<ul style="list-style-type: none"> - konstruuje gry i rozgrywa je z kolegami.

- potrafi ocenić relacje w przestrzeni z punktu widzenia innej osoby,
- wytycza kierunki od obranego przedmiotu,
- odczytuje na zegarze pełne godziny, próbuje określać czas na zegarze
- liczy od dowolnego miejsca (4, 5, 6...) i na wstak (8, 7, 6...)
- pokazuje na palcach : pięć, dziesięć i liczy po pięć: pięć, dziesięć,
- przelicza w zakresie przekraczającym 10
- dodaje i odejmuje w zakresie przekraczającym 10,
- rozpoznaje i nazywa przybory do mierzenia: linijka , miara krawiecka,
- obserwuje zachowanie płynu w zamkniętym pojemniku na skutek odwracania,
- porównuje ilość płynu w dwóch zamkniętych pojemnikach , z których jeden stoi, a drugi jest odwrócony na bok,
- wnioskuje o stałości ilości płynu, mimo iż wydaje się , że nastąpiła zmiana na skutek odwrócenia zamkniętego pojemnika,
- porównuje ciężar przedmiotów na wadze szalkowej: cięższy, lżejszy, taki sam,
- waży na wadze szalkowej za pomocą klocków,
- zauważa, że ciężar nie zależy od wielkości,
- rozpoznaje i rozumie sens znaków matematycznych: „+, -, <, >, =”,
- zapisuje czynności matematyczne wyrażone zadaniem matematycznym z treścią za pomocą cyfr i znaków,
- odczytuje zakodowane czynności matematyczne i rozwiązuje je,

2.7. EDUKACJA ARTYSTYCZNA

Poprzez sztukę dziecko opowiada, jak pojmuje i odbiera otoczenie. Począwszy od przedszkola należy zdawać sobie sprawę z tego, co może dać dziecku kontakt ze sztuką, jakie wartości zostaną przekazane podczas spostrzegania, przeżywania, przyswajania i tworzenia.

Sztuka jest środkiem wychowania, ponieważ kształtuje postawy człowieka, ale jest również środkiem nauczania, ponieważ wzbogaca zasób wiedzy i mechanizmy poznawcze. Koncepcja „wychowania przez sztukę” nie ogranicza się do biernego kontaktu człowieka z dziełami, ale też wymaga aktywnego uczestnictwa w kulturze.

Właściwie zaaranżowane sytuacje edukacyjne wzmagają zainteresowanie twórczością artystyczną, co można zaobserwować w codziennej pracy z dziećmi.

Realizacja programu będzie sposobem rozwijania wrażliwości estetycznej, a także organizowania działalności artystycznej dziecka, zarówno odtwórczej jak i twórczej. Poprzez swobodną twórczość zdobędzie ono doświadczenia w tym zakresie. Dziecko będzie miało możliwość doświadczania, tworzenia oraz rozwijania różnych sfer osobowości: fantazji twórczej, emocji i uczuć wyższych. Kreatywna działalność w sferze poznawczej, emocjonalno-motywacyjnej i praktycznej pozwoli zdobyć dzieciom różnorodne doświadczenia.

Stymulując twórczą aktywność artystyczną dziecka, zachęcamy je do realizowania własnych pomysłów, do sprawdzania zaprojektowanych rozwiązań. Dajemy w ten sposób szansę na podejmowanie działań, szczególnie dzieciom, które są nie-śmiałe, zamknięte w sobie, wykazują mało inicjatywy oraz są trudne w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi. Stwarzamy okazję do oceny własnych możliwości oraz odniesienia sukcesu.

Proponowana w obszarze edukacji artystycznej aktywność, rozwinięta nie tylko ich wrażliwość estetyczną i umożliwi różnorodne formy ekspresji, ale będzie także pełniła rolę swoistej terapii.

Wskazówki metodyczne

Plastyka

Dzieci są stopniowo wprowadzane w pojęcia plastyczne. Najpierw nazywają barwy podstawowe, operują linią i plamą. Potem poprzez doświadczanie poznają barwy pochodne i różne stopnie nasycenia barwy. Starsze dzieci tworzą kompozycje i odróżniają portret i pejzaż. Lepiej radzą sobie z rozplanowaniem pracy.

Już dziecko trzyletnie wyraża swoje przeżycia i wiedzę w formach płaskich lub przestrzennych. Nauczyciel zapoznaje dzieci z narzędziami, materiałami i technikami. Na początku dziecko uczy się trzymania przyborów i prostych technik, jak: rysowanie kredkami, malowanie farbami plakatowymi, lepienie z plasteliny lub gliny, wydzieranie. Trudniejsze jest wycinanie, rysowanie patykami, kredą, stemplowanie. Lubianą przez dzieci formą jest łączenie technik.

Kształtowanie wrażliwości estetycznej rozpoczynamy od pierwszych dni pobytu w przedszkolu. Już dzieci najmłodsze przyzwyczajamy do porządkowania i este

tyki otoczenia. Starsze dzieci zachęcamy do planowania i wykonania wystroju pomieszczeń przedszkolnych.

Ważnym elementem kształcenia wrażliwości dziecka starszego jest kontakt ze sztuką. Zajęcia plastyczne są organizowane i inspirowane przez nauczyciela lub mają charakter dowolnej aktywności dziecka. Powinno ono mieć stały dostęp do materiałów, które umożliwią mu ekspresję plastyczną (kącik plastyczny).

Muzyka

Już najmłodsze dzieci różnicują dźwięki wysokie i niskie oraz bawią się przy nich. Starsze świadomie je nazywają i potrafią określić kierunek linii melodycznej „w górę, w dół”. Kształcąc wrażliwość na barwę dźwięku, trzeba uwzględnić możliwości dziecka. Trzylatki odróżniają głosy: męski, żeński, proste instrumenty perkusyjne oraz niektóre odgłosy otoczenia (pies, kot). Starsze dzieci poradzą sobie z rozpoznaniem skrzypiec, pianina i innych trudniejszych odgłosów, jak potrząsanie piaskiem, odgłosy z otoczenia itp. Podczas uwrażliwiania na tempo istotne jest kształcenie umiejętności utrzymania równego tempa podczas ruchu, śpiewu, gry. Ćwiczenia rozpoczynamy od pierwszych dni w przedszkolu, ale dopiero starszym dzieciom udaje się osiągnąć wrażliwość na tempo. Ćwiczenia w zakresie dynamiki rozpoczynamy od „słuchania ciszy”, a potem różnicujemy dźwięki aż do „średnio głośno”. Kształcenie poczucia rytmu zaczynamy u trzylatków i stopniujemy trudność zadań.

Najstarsze dzieci na skutek gromadzenia doświadczeń potrafią zauważyć elementy budowy utworu muzycznego, np. refren, akcent metryczny. Na początku dzieci słuchają śpiewu nauczycielki, potem uczą się śpiewać prostych piosenek. Dobierając repertuar, nauczyciel zwraca uwagę na stopień trudności tekstu oraz melodii. Ważna jest kolejność: osłuchanie z piosenką, nauka, zabawy muzyczno-ruchowe oparte na piosence oraz tworzenie akompaniamentu do piosenki.

Ważną rolę w edukacji muzycznej stanowi ruch. W grupach młodszych przeważają zabawy ilustracyjne i inscenizowane przy muzyce. Wpływ na harmonijny rozwój motoryki mają zabawy ruchowe przy akompaniamencie. Dzieci reagują na zmiany w muzyce, np. tempo, rytm, dynamikę. Są wprowadzane od pierwszych dni w przedszkolu, odpowiednio do umiejętności rozpoznawania przez dzieci tych elementów muzyki. Lubianą formą są opowieści ruchowe wysnute z treści bajek, opowiadań, wierszy czy realizowanej tematyki. Tańce pojawiają się w grupach najstarszych.

Ciekawą formą jest gra. Wprowadzamy instrumenty perkusyjne gotowe lub wykonane z dziećmi. Najstarsze dzieci mogą grać na instrumentach o określonej wysokości dźwięku, np. na dzwoneczkach, ksylofonach.

Słuchanie muzyki odbywa się wg zasady: dzieci młodsze słuchają muzyki żywej, starsze mogą słuchać muzyki mechanicznej.

Rozwijanie inwencji twórczej przedszkolaków to ciekawe zadanie dla nauczyciela. Małe dzieci lubią rytmizować teksty, dlatego zachęcamy je do improwizacji opartych na tekście. Może to być np. zabawa w echo. Potem do improwizacji

włączamy śpiew. Prostym zadaniem jest śpiewane pytanie nauczycielki i taka sama odpowiedź dziecka. Pojawiają się też improwizacje instrumentalne. Najpierw mają charakter dźwiękonaśladowczy (dzieci młodsze), a potem może to być np. rytmiczny akompaniament do piosenki (dzieci starsze). Swobodna ekspresja ruchowa pojawia się w grupach najmłodszych i wyraża treści pozamuzyczne. W grupach starszych ruch wiąże się z rytmem i elementami muzyki (tempo, dynamika, itd.).

Najstarsze przedszkolaki odróżniają specyficzne czynności ludzi związanych z muzyką, mogą przyjmować ich role w trakcie edukacji muzycznej. Uczestniczą w koncertach. Muzyka to codzienny element różnych sytuacji edukacyjnych, a także zorganizowane zajęcia muzyczne.

Literatura i teatr

Dzieci najmłodsze poznają utwory literackie krótkie i nieskomplikowane treściowo. Słownictwo powinno być zrozumiałe, a nowych słów niewiele. Wraz z wiekiem utwory stają się trudniejsze i dotyczą tematów umożliwiających dyskusję i ocenę postępowania bohaterów. Często są też inspiracją do organizowania zabaw dramatyzowanych. Dzieci w swojej bogatej wyobraźni nie tylko przemieniają się w „księżniczki” lub „rycerzy”, ale także nadają przedmiotom cechy ludzkie, ożywiają je i wykorzystują w niezwykle sposób. Praca z konkretnym utworem przeznaczonym do odtworzenia przez dzieci starsze podzielona jest na etapy:

- poznanie utworu
- charakterystyka postaci
- ocena ich postępowania
- ustalenie logicznego ciągu wydarzeń
- odczytanie sensu (wnioski)
- budowanie scen z utworu w formie zabawowej, ze zmianą ról
- wybór ról
- ustawienie na scenie
- łączenie scen w całość
- dobór rekwizytów, scenografii, muzyki
- przygotowanie oprawy: np. zaproszenia, bilety.

Nauczyciel dobiera techniki teatralne do wieku i możliwości dzieci. Starsze dzieci poznają kulisy teatru i same uczestniczą w przygotowaniu oprawy do realizowanej formy teatralnej.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

7. *Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem.*

8. *Wychowanie przez sztukę – muzyka: różne formy aktywności muzyczno-ruchowej (śpiew, gra, taniec).*
9. *Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom	Poziom II	Poziom III
PLASTYKA Elementy wiedzy o sztuce	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i nazywa barwy podstawowe, - operuje linią, - operuje barwną plamą, - tworzy różnorodne kompozycje płaskie według wzoru i własnego pomysłu, - tworzy kompozycje półprzestrzenne i przestrzenne , 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i nazywa barwy pochodne, różne stopnie nasycenia barwy, - operuje różnymi formami linii, - samodzielnie projektuje prace, - tworzy różnorodne kompozycje płaskie według wzoru i własnego pomysłu w układzie pasowym i kołowym, - właściwie rozplanowuje pracę na różnym formacie papieru, 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia pojęcia: portret, pejzaż, martwa natura,
Aktywność twórcza	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się przyborami i narzędziami: kredka, pędzel, stemple - tworzy elementy sztuki ludowej, np. pisanki, - stosuje różne techniki: rysowanie kredką i kredą, malowanie palcami i pędzlem na dużym i średnim formacie, wydzieranie, stemplowanie, modelowanie z mas, 	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy ilustracje plastyczne do muzyki oraz treści utworów literackich, - sprawnie posługuje się poznanymi technikami, - wycina, - eksperymentuje w zakresie łączenia różnych technik i materiałów, - sprawnie posługuje się przyborami i narzędziami (prawidłowy chwyt, odpowiedni nacisk dłoni, precyzyjne ruchy), - rozróżnia cechy poszczególnych materiałów (miętkość, gładkość, plastyczność itp.) - tworzy elementy sztuki ludowej np. wycinanki 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielne dokonuje wyboru czym i na czym chce stworzyć swoją pracę, - eksperymentuje kolorem, różnicuje odcienie, - projektuje kostiumy, scenografię, pacynki, kukielki, - pracuje na różnych formatach i fakturach oraz przy sztalugach - uczestniczy w tworzeniu wystaw plastycznych,

Kształtowanie wrażliwości estetycznej	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa własne wytwory, - dba o porządek w toku pracy i po jej zakończeniu - uczestniczy w urządzeniu i dekorowaniu pomieszczeń, 	<ul style="list-style-type: none"> - interpretuje własne wytwory, - właściwie zachowuje się podczas zwiedzania wystaw plastycznych, - dba o porządek w toku i po pracy , 	<ul style="list-style-type: none"> - interesuje się estetyką wystroju sali, uczestniczy w urządzeniu i dekorowaniu pomieszczeń, - ogląda katalogi prezentujące architekturę wnętrz, - opisuje wrażenia estetyczne dotyczące wytworów sztuki
treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> - poszukuje sposobów przedstawiania ruchu na płaszczyźnie, w przestrzeni, - wyraża za pośrednictwem barwy określone nastroje i emocje, 		

<p style="text-align: center;">MUZYKA</p> <p style="text-align: center;">Elementy muzyki – wysokość dźwięku, linia melodyczna, barwa, dynamika, rytm, tempo, struktura utworu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje melodię znanych piosenek, – dostrzega i odróżnia rodzaj dźwięków z otoczenia, – rozpoznaje brzmienie znanych instrumentów, – rozpoznaje i nazywa dynamikę: cicho, głośno, – reaguje ruchem na akompaniament do marszu i biegu – reaguje na zmiany tempa, dynamiki: szybko-wolno – odtwarza prosty rytm za pomocą dłoni i instrumentów, – reaguje na przerwę w muzyce 	<ul style="list-style-type: none"> – reaguje ruchem na akompaniament do marszu, biegu i podskoków – dostrzega i odróżnia dźwięki z otoczenia: ilość, kierunek, gęstość, – rozpoznaje i nazywa dynamikę: ciszej, głośniej, – rozpoznaje wysokość dźwięków: wysoko, nisko, – rozpoznaje i nazywa tempo: wolno, szybko, wolniej, szybciej, – reaguje na zmiany tempa, dynamiki i wysokości dźwięków, – odtwarza rytm za pomocą ciała, instrumentów i przyborów, – dostrzega powtarzające się części utworu, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje wysokość dźwięków: wysoko, średnio, nisko – dostrzega i określa kierunek linii melodycznej „w górę, w dół”, – wyczuwa akcent metryczny, – odróżnia dźwięki długie i krótkie,
---	--	--	--

<p>Formy muzyczne: śpiew i ćwiczenia mowy, ruch przy muzyce, gra na instrumentach, słuchanie muzyki</p>	<ul style="list-style-type: none"> - śpiewa zbiorowo proste piosenki - przyjmuje prawidłową postawę podczas śpiewu, - uczestniczy w zabawach ze śpiewem: ilustracyjnych, inscenizowanych - gra na instrumentach: kołatka, grzechotka, bębenek - dłonią i pałeczką, drewnianka, tamburyno, 	<ul style="list-style-type: none"> - określa nastrój słuchanego utworu, - rytmicznie oddycha podczas śpiewu, - gra na instrumentach: trójkąt, talerze, - konstruuje i wykorzystuje samodzielnie wykonane proste instrumenty perkusyjne, - interpretuje muzykę za pomocą form ruchowych i plastycznych, - wykonuje elementy tańca, - słucha utworów muzyki klasycznej, - dzieli się swoimi wrażeniami po wysłuchaniu fragmentu dzieła muzycznego, - uczestniczy w zabawach opartych na muzyce klasycznej, 	<ul style="list-style-type: none"> - gra na instrumentach: ksylofon, metalofon i inne, - wykonuje proste formy taneczne w całości,
<p>Działania twórcze</p>	<ul style="list-style-type: none"> - interpretuje ruchem opowieści ruchowe przy muzyce, 	<ul style="list-style-type: none"> - rytmizuje teksty i wypowiedzi, - wykonuje śpiewane dialogi, - wykonuje improwizacje głosem i na instrumentach, - improwizuje rytmy, - odzwierciedla swoje emocje i przeżycia w improwizacjach słownych, wokalnych, instrumentalnych, ruchowych, 	<ul style="list-style-type: none"> - dobiera melodie do rymowanek, wierszyków, - improwizuje na instrumentach melodycznych, - łączy różne formy ekspresji twórczej,

Kultura odbioru muzyki		<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w koncertach, właściwie zachowuje się (w tym odpowiedni strój), - opisuje wrażenia estetyczne dotyczące słuchanych utworów, 	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnia, na czym polega praca: kompozytora, muzyka, dyrygenta, śpiewaka,
treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i śpiewa gameę - gra na bum rurkach 		
LITERATURA I TEATR Odbiór i interpretacja	<ul style="list-style-type: none"> - słucha utworów literatury dziecięcej, - interesuje się obrazem lub inną formą ilustrującą słuchany tekst, opisuje spostrzeżenia, 	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża swoje wrażenia i przeżycia związane z odbiorem utworu literackiego lub przedstawienia teatralnego, - charakteryzuje bohaterów literackich i teatralnych, - dokonuje oceny postępowania bohaterów w kategorii dobra i zła, 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje elementy humoru w utworach literackich i przedstawieniach teatralnych, - układa zakończenie do opowiadania,

Ekspresja teatralna	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w spontanicznej i zorganizowanej aktywności ruchowej wynikającej z treści poznanych utworów literackich , - odkrywa znaczenie komunikowania się w sposób niewerbalny, - dostrzega związek pomiędzy gestem i słowem, - naśladuje gesty, ruchy, zachowania, - uczestniczy w grach w kręgu, teatrze z odgrywaniem ról, teatrze paluszkowym. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża treści mimiką, ruchem i gestem, - swobodnie porusza się w przestrzeni, - gra różne role stosując techniki żywego słowa, - bawi się przedmiotami, którym nadaje dowolne znaczenie, - odgrywa scenki z rekwizytami, - słucha słów narratora i inscenizuje swoją rolę samodzielnie lub we współpracy z kolegami, - uczestniczy w formach teatralnych: gra z podziałem na role, żywe obrazy, chińskie cienie, kukiełki, pacynki, 	<ul style="list-style-type: none"> - planuje i angażuje się w tworzoną formę teatralną, - tworzy przedstawienia za pomocą różnych technik: kukiełki, teatr cieni, gra z podziałem na role, pantomima, żywe obrazy, chińskie cienie, kukiełki, pacynki, teatr obrazów,
Wiedza o teatrze i kul-tura odbioru sztuki	<ul style="list-style-type: none"> - kulturalnie zachowuje się podczas przedstawień teatralnych w przedszkolu 	<ul style="list-style-type: none"> - kulturalnie zachowuje się podczas odbioru dzieł literackich i teatralnych, także poza przedszkolem - wskazuje elementy piękna w utworach literackich i w przedstawieniach teatralnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcia: scenografia, kostiumy, scena, widownia, rekwizyt,
treści rozszerzone	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy scenografię, kostiumy, rekwizyty do przedstawień - wymyśla i realizuje teatrzyki za pomocą różnych technik 		

2.8. PRZYGOTOWANIE DZIECI DO POSŁUGIWANIA SIĘ JĘZYKIEM OBCYM NOWOŻYTNYM I WCZESNA EDUKACJA WIELOKULTUROWA

Wszyscy ludzie są związani ze społecznością, językiem i kulturą poprzez miejsce w jakim się urodzili. Edukacja wielokulturowa to poznawanie różnorodności kulturowej i tradycji własnego narodu, a także kultury innych narodów. To proces kształtowania obrazu świata, uczenia się akceptacji odmienności, tolerancji i nabywania umiejętności przyjmowania zróżnicowania kulturowego, to zrozumienie i akceptacja własnej tożsamości i tożsamości innych ludzi.

Respektując prawidłowości rozwojowe wieku przedszkolnego (egocentryzm w myśleniu, myślenie intuicyjne, naturalna ciekawość, aktywność poznawcza, skłonność do fantazjowania, uczenie się rozróżniania dobra i zła, początki moralności opartej na autorytecie, kształtowanie się empatii) oraz potrzeby dziecka (bezpieczeństwa, przynależności, wiedzy i rozumienia, uznania) rolą nauczyciela jest przybliżenie wychowankom zróżnicowanego świata społecznego i kulturowego i pomoc w jego zrozumieniu.

Dostarczanie wiedzy o innych kulturach będzie fragmentaryczne i powiązane z treściami bliskimi dziecku. Proces wspomaganie rozwoju i edukacji dziecka trzeba organizować tak, aby świat dziecku nieznany powiązać w zrozumiały sposób, z miejscem i środowiskiem w którym żyje np. przy okazji świąt dzieci dowiedzą się o tradycjach nie tylko własnego narodu czy regionu, ale także w odległych krajach, będą słuchać polskich bajek i legend oraz bajek pochodzących z odległych zakątków świata, doświadczą smakowania tradycyjnych, polskich dań oraz poznają wybrane smaki kulinarne świata.

Edukacja wielokulturowa i kształtowanie własnej tożsamości to także kształtowanie świadomości językowej poprzez porównywanie swojego języka z obcym. Świadomość tego, że ludzie różnią się między sobą, również ze względu na język, którym się posługują, przyczynia się do rozwoju otwartości wobec przedstawicieli innych kultur, osób o innym pochodzeniu narodowym czy etnicznym, i przestrzegających innych tradycji. Zetknięcie się z językiem obcym i elementami kultury innego kraju rozwija świadomość własnego języka i kultury, w której dziecko wyrasta. Wczesna edukacja wielokulturowa i kontakt z językiem obcym w przedszkolu ma wpływ na rozwój zainteresowań i procesów poznawczych, a także buduje pozytywną postawę wobec nauki języków obcych w kolejnych etapach obowiązkowej edukacji w szkole.

Wskazówki metodyczne

W początkowej fazie przygotowania do nauki języka obcego, nauczyciel przede wszystkim powinien stworzyć warunki umożliwiające dzieciom osłuchanie się z

językiem obcym w różnych, naturalnych sytuacjach życia przedszkolnego np. w trakcie zajęć, zabaw, czynności samoobsługowych, spacerów, itd. Działania te powinny odbywać się w ciągu całego dnia pobytu dziecka w przedszkolu. Będzie to dwujęzyczne (po polsku oraz w poznawanym języku) kierowanie poleceń, przekazywanie informacji, komunikowanie wybranych słów, czytanie krótkich tekstów w języku obcym ilustrowanych obrazkami, nauka rymowanek, prostych wierszyków, piosenek. Nauczyciel może czasami posłużyć się tylko słowem w poznawanym języku i gestem lub obrazkiem. Tematykę i słownictwo wyznaczy rytm przedszkolnego dnia oraz realizowane tematy kompleksowe lub projekty edukacyjne.

Podstawą osiągnięcia dobrych rezultatów jest dostarczenie dziecku doskonałych dźwiękowych wzorców językowych. Powtarzanie i imitowanie dźwięków odgrywa bardzo ważną rolę w nauce języka obcego, zwłaszcza w zakresie kształtowania prawidłowej wymowy i intonacji. Celem przygotowania do nauki języka nie jest zapamiętanie wszystkich prezentowanych słówek i wyrażeń, ale osłuchanie się z brzmieniem języka, zainteresowanie, gotowość i chęć do nauki.

Jeśli możliwości kadrowe i organizacyjne przedszkola nie pozwolą na osłuchiwanie się z językiem obcym w ciągu całego dnia, a będą to odrębne zajęcia z lektorem danego języka, to warto zadbać, aby tematyka nawiązywała do rytmu dnia w domu i przedszkolu oraz realizowanych przez nauczycieli wychowania przedszkolnego treści.

W ramach wdrażania podstawy programowej realizowane w przedszkolu treści obejmować będą oprócz poznawania kultury własnego narodu także kultury wybranych społeczeństw. Istotą jest przeciwdziałanie rasizmowi i dyskryminacji, tolerancja i szacunek dla odmienności wyglądu, tradycji i obyczajów oraz wzmocnienie własnej tożsamości kulturowej.

Dla dziecka w przedszkolu, które nie ma ukształtowanej tożsamości narodowej i małą zdolność do myślenia abstrakcyjnego – pokazanie i przeżycie treści musi mieć kolejność:

- Ja i moja rodzina
- Moja miejscowość
- Mój region
- Mój kraj
- Inne narody i inne kultury.

W całość tematów i działań należy włączyć poznawanie i wdrażanie do stosowania wartości ogólnoludzkich takich jak prawda, dobro, piękno, przyjaźń, szacunek, odpowiedzialność, współdziałanie, tolerancja, itd.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy obszaru 16. z podstawy programowej – "Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym

nowożytnym" i łączy się integralnie z treściami przedstawionymi w działach „Edukacja emocjonalna i wprowadzenie w świat wartości” (dział 2.2) oraz „Edukacja społeczna i otoczenie techniczne” (dział 2.3) niniejszego programu.

Proponowane w poniższej tabeli słownictwo to tylko podstawowy zakres, który może być modyfikowany. Nauczyciel prowadzący zajęcia, na etapie planowania miesięcznego lub tworzenia instrukcji do projektu (ewentualnie lektor języka obcego), będzie decydował o nowym słownictwie adekwatnie do tematu kompleksowego lub projektu. Istotnym czynnikiem, który należy uwzględnić są potrzeby, możliwości oraz zainteresowania dzieci.

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci (wybrane treści)		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Treści odnoszące się do rytmu dnia w przedszkolu	– Słownictwo w języku obcym: Dzień dobry Dowidzenia Wstać Usiąść Jeść Pić Spać inne	– Słownictwo w języku obcym: Śniadanie Obiad Spacer Bawić się Lalka Klocki Grać Porządek Bałagan Sprzątać inne	– Słownictwo w języku obcym: Gimnastyka Dyżurny inne
Edukacja zdrowotna	– Słownictwo w języku obcym: Myć ręce Myć zęby Biegać Iść Skakać Piłka Koło inne	– Słownictwo w języku obcym: Chory Zdrowy Chusteczka Kąpiel Mydło Ręcznik Woda Chleb Masło Szynka Mleko Herbata Ser Jajka inne	– Słownictwo w języku obcym: Kaszel Katar Ubranie Sukienka Spodnie Buty Sweter Czapka Kurtka Szalik Wybrane nazwy sportów inne

Emocje , świat wartości	– Słownictwo w języku obcym: Smutny Wesoły Proszę Dziękuję inne	– Słownictwo w języku obcym: Lubię Nie lubię Dobrze Źle Przepraszam inne	– Słownictwo w języku obcym: przyjaciel inne
Treści społeczne i techniczne	– Słownictwo: Mama Tata Brat Siostra Babcia Dziadek Dom Dzieci inne	– Słownictwo: Ja Ty Mój Twój Mam na imię... Ludzie Lekarz Poczta Sklep Listonosz Policjant Rolnik Kucharz Samochód Wieś Miasto Nożyczki Nóż Łyżka Kubek Widelec łóżko Stół Krzesło Telefon Święta Bożego Narodzenia Choinka Prezent Życzenia Wybrane nazwy czynności inne	– Słownictwo: Flaga Samolot Pociąg Tramwaj Rower Lodówka Odkurzacz Pralka Żelazko Pokój Łazienka Kuchnia Poduszka Papier Szkło Wybrane nazwy zawodów inne

<p style="text-align: center;">Procesy poznawcze Literatura</p>	<p>– Słownictwo: Słuchać Dotykać Patrzeć Wąchać Książka Czytać Inne</p> <p>– Słucha po polsku bajek, baśni i legend innych narodów</p>	<p>– Słownictwo: Lupa Aktor Doświadczenie Historyjka Bajka Przedstawienie inne</p> <p>– Słucha krótkich bajek w języku obcym ilustrowanych obrazkami</p> <p>– Zapamiętuje proste wiersze w języku obcym</p> <p>– Zapamiętuje proste rymowanki w języku obcym</p>	<p>– Słownictwo: Kukielka Teatr inne</p>
<p style="text-align: center;">Treści przyrodnicze</p>	<p>– Słownictwo: Drzewo Kwiat Kot Pies Ryby inne</p>	<p>– Słownictwo: Jabłko Truskawka Gruszka Ogórek Pomidor Słońce Deszcz Chmury Padać Wiatr Park Las Rzeka Jezioro Góra Pole uprawne Łąka</p> <p>inne</p>	<p>– Słownictwo: Cytryna Banan Pomarańcza Inne owoce Koń Krowa Słoń Żyrafa Tygrys Inne zwierzęta Wybrane nazwy warzyw inne</p>

Pojęcia matematyczne	<p>– Słownictwo: Schemat ciała: głowa, ręka, Duży Mały inne</p>	<p>– Słownictwo: Schemat ciała: palce, włosy, oko, ucho, nos, usta, brzuch Na stole Pod stołem Obok stołu Pory roku Dni tygodnia Liczebniki główne 1-10 Inne</p>	<p>– Słownictwo: Wysoko Nisko Daleko Blisko Nazwy miesięcy inne</p>
Treści muzyczne	<p>– Słownictwo: Śpiewać muzyka inne</p>	<p>– Śpiewa proste piosenki w języku obcym – Poznaje muzykę innych narodów, w tym dzieła muzyki klasycznej – Poznaje pochodzenie wybranych instrumentów – Słownictwo: Piosenka Tańczyć inne</p>	<p>– Słownictwo: inne</p>
Treści plastyczne	<p>– Słownictwo: Kolory podstawowe Rysować Malować inne</p>	<p>– Słownictwo: Kolory pochodne Kredki Ołówek Farby Pędzel Kartka Wycinać Inne</p> <p>– Ogląda reprodukcje obrazów i inne dzieła sztuki plastycznej innych narodów – Tworzy wybrane elementy sztuki innych narodów np. origami</p>	<p>– Słownictwo: – Modelować – Stemplować inne</p>

treści rozszerzone
Kultura innych narodów

–Poznaje i uczestniczy w zabawach dzieci innych narodów

–Poznaje tradycje świat Bożego Narodzenia w wybranych regionach świata
–Poznaje wybrane tradycje innych narodów w zestawieniu z polskimi tradycjami
–Opisuje flagi wybranych krajów, porównuje z flagą Polski
–Ogląda albumy, znaczki i karty pocztowe przedstawiające inne kraje, egzotyczne rośliny i zwierzęta
–Nazywa wybrane kraje, regiony i obiekty z mapy świata np. Chiny, pustynia Sahara , wulkan, Laponia
–Zapamiętuje niektóre informacje dotyczące wybranych krajów i regionów świata
–Rozpoznaje charakterystyczne budowle, obiekty, krajobrazy związane z poznawanym krajem lub regionem
–Poznaje wybrane przyprawy świata i tradycyjne potrawy innych narodów, degustacja, udział w przygotowaniu
–Poznaje i akceptuje istnienie różnych ras ludzi

– Akceptuje istnienie kontynentów o różnym klimacie i środowisku przyrodniczym oraz geograficznym
– Słucha języka innych narodów, dostrzega ich odmiennosc
– Kojarzy znane postacie z krajem lub regionem np. święty Mikołaj

3. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA, Z UWZGLĘDNIENIEM MOŻLIWOŚCI INDYWIDUALIZACJI PRACY W ZALEŻNOŚCI OD POTRZEB I MOŻLIWOŚCI DZIECI

Nauczyciel jest świadkiem różnych zachowań. Mają one swoje źródło w szukaniu możliwości zaspokajania potrzeb. Każdy dąży do znalezienia tego, czego potrzebuje. Potrzeby dynamizują aktywność. W przedszkolu dziecko potrzebuje: bezpieczeństwa, akceptacji, aktywności, kontaktu emocjonalnego, uznania, kontaktu społecznego, komunikowania się, bodźców poznawczych.

Wspierając rozwój dziecka, trzeba odpowiadać na jego potrzeby, zainteresowania i problemy. Nauczyciel powinien zwrócić także uwagę na sposób zaspokajania potrzeby poznawczej, tak by uniknąć nadmiernych wymagań i stałych napięć zaburzających poczucie bezpieczeństwa. Tym bardziej, że rozwój w tym wieku często przebiega w sposób nieharmonijny. Obserwacja różnych aspektów rozwoju dziecka pomoże nauczycielowi dobrać odpowiednią drogę wspomagania tego rozwoju. Punktem wyjścia i warunkiem do właściwego planowania i organizacji procesu edukacyjnego przez nauczyciela jest więc prowadzenie obserwacji pedagogicznych, mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci.

Organizacja i formy pracy w przedszkolu

Praca z dzieckiem w grupie przedszkolnej wymaga właściwych form organizacyjnych. Oznacza to rozplanowanie w czasie i przestrzeni wszelkich działań. Realizacja treści programowych w procesie wspomagania rozwoju dziecka odbywa się w naturalnych i celowo zaplanowanych sytuacjach. Będą to zajęcia i zabawy dowolne, zajęcia obowiązkowe (sytuacje edukacyjne) oraz sytuacje okolicznościowe.

Mogą mieć charakter indywidualny, grupowy i zbiorowy. Sytuacje edukacyjne to część procesu dydaktycznego, obejmująca aktywność wewnętrzną i zewnętrzną ukierunkowaną na stawiany cel czyli założone zmiany w zachowaniach i kompetencjach dzieci. Ciąg takich sytuacji sprzyja narastaniu i stabilizowaniu się takich zmian. Sytuacje edukacyjne sprzyjają nabywaniu zamierzonych umiejętności przy jednoczesnym wprowadzaniu dziecka w świat wartości.

Ważne jest przemyślane zagospodarowanie czasu pobytu dziecka w oddziale przedszkolnym, co zapewni mu prawidłowy rozwój psychoruchowy oraz właściwy przebieg jego wychowania i kształcenia. Ramowy rozkład dnia powinien respektować naturalne potrzeby dziecka i umożliwiać nabywanie umiejętności przewidzianych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

W materiałach pomocniczych zamieszczono przykładowe ramowe rozkłady dnia.

Metody pracy w przedszkolu

Efektywność zaplanowanych działań zapewni nauczycielowi model poszukujący (jest to najskuteczniejszy sposób zapamiętywania i rozumienia treści) i stosowanie odpowiednich metod. Metoda nauczania to celowo i systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela umożliwiający dzieciom opanowanie wiedzy i umiejętności. Jednak musi cały czas pamiętać, że zabawa jest podstawową formą działalności małego dziecka.

Rola nauczyciela w procesie edukacyjnym dziecka polega na uświadomieniu celu i umotywowaniu potrzeby jego osiągnięcia oraz stworzeniu atrakcyjnej sytuacji edukacyjnej. Stąd odpowiednie dla uzyskania zamierzonych celów będą metody i techniki pobudzające ciekawość poznawczą i aktywność dziecka. Nauczyciel wychowania przedszkolnego organizuje proces wspomaganie rozwoju i edukacji małego dziecka, zaspakaja jego potrzeby i zapewnia mu dobrą zabawę integrując różnorodne, sprawdzone w pedagogice przedszkolnej metody:

- czynne (metoda samodzielnych doświadczeń, metoda kierowania własną działalnością dziecka, metoda zadań stawianych dziecku, metoda ćwiczeń)
- słowne (rozmowy, opowiadania, zagadki, objaśnienia i instrukcje, sposoby społecznego porozumiewania się, metody żywego słowa)
- percepcyjne (obserwacja i pokaz, osobisty przykład nauczyciela, udostępnianie sztuki)

Zabawy badawcze, doświadczenia, ukierunkowane i zaplanowane obserwacje przyrodnicze, wycieczki rozbudzą ciekawość poznawczą i zainspirują dzieci do działania. Aktywność i twórcze myślenie zainicjują metody aktywizujące i twórczego myślenia np. burza mózgów, mapa pojęciowa, metoda projektu, stacje zadaniowe, gry planszowe, piramida priorytetów, poker kryterialny, skojarzenia, tworzenie nowych zastosowań, wspólne opowiadania i inne.

Efektywne w pracy z małymi dziećmi są też toki metodyczne oparte na integracji sensorycznej takie jak Metoda Dobrego Startu, System Edukacji przez Ruch D. Dziamskiej, Metoda Symboli Dźwiękowych.

Ważną rolę w tworzeniu środowiska odgrywa wyposażenie sali przedszkolnej, kąćki zachęcające do aktywności i zabawy, zabawki, pomoce dydaktyczne oraz kolorowe książki, albumy, plansze, kolekcja obrazków i inne.

Planowanie pracy nauczyciela

Program „W Kręgu Zabawy” jest realizacją wszystkich celów podstawy programowej wychowania przedszkolnego, zawiera także treści profilaktyczne i wychowawcze.

Działania nauczyciela są planowane i ujęte w kręgi tematyczne. Podczas planowania należy więc zwrócić uwagę na planowanie treści i osiągnięć ze wszystkich obszarów programu (wszechstronny rozwój, całość podstawy programowej) oraz różnorodność stosowanych metod (atrakcyjność i efektywność). Tematyka planów dotyczy cyklu pór roku w połączeniu ze światem ludzi i przyrody, wprowadza dzieci w świat społeczno – kulturowy. Planowanie zapewnia różnorodność i ciągłość oddziaływań ukierunkowanych na osiągnięcie przez dzieci konkretnych umiejętności wynikających z programu wychowania przedszkolnego.

Nauczyciel konstruując plan analizuje treści programowe i przekłada je na konkretne zamierzone osiągnięcia dzieci obejmujące wiedzę, umiejętności i postawy dziecka. W planach są one zapisane jako cele konkretnych sytuacji edukacyjnych. Uwzględnia przy tym realne możliwości swoich podopiecznych. W materiałach pomocniczych zamieszczono przykładowy plan obejmujący jeden krąg tematyczny.

Realizacja przykładowo zamieszczonego planu dotyczy zajęć dydaktycznych ujętych w ramowym rozkładzie dnia. Jednak należy pamiętać, iż oprócz tego w ciągu dnia odbywają się zajęcia i zabawy dowolne dziecka, a także inne sytuacje, nad którymi czuwa nauczyciel i realizuje swoje cele ukierunkowane na wieloaspektowy rozwój dziecka. Bardzo ważne jest wykorzystanie przez nauczyciela czasu – podczas czynności higienicznych, porządkowych, zabaw dowolnych (w tym zabaw manipulacyjno-konstrukcyjnych, tematycznych, badawczych, ruchowych), spacerów, obserwacji przyrodniczych – na organizowanie środowiska wychowawczego, kształcenie samodzielności, doświadczanie i gromadzenie wiedzy przez dzieci.

Planowanie pracy z dziećmi nie musi mieć postaci planu miesięcznego. Coraz częściej nauczyciele sięgają po metodę projektu, która daje większą możliwość kreatywnego działania, wspólnego z dziećmi planowania, wykonania i ocenę zadań edukacyjnych.

Etapy pracy nad projektem:

- 1) Pojawienie się tematu z inicjatywy dzieci lub nauczyciela

- 2) Przygotowanie siatki (Mapy) wstępnej przez nauczyciela (uwzględnienie wymagań realizowanego programu)
- 3) Zajęcia wstępne z dziećmi – inspirowanie do realizacji projektu
- 4) Decyzja w sprawie realizacji projektu
- 5) Przygotowanie siatki (mapy) lub listy pytań wspólnie z dziećmi
- 6) Przygotowanie przez nauczyciela instrukcji do projektu – forma planu pracy (dokumentacja pracy nauczyciela)
- 7) Realizacja projektu z uwzględnieniem różnych źródeł wiedzy, spotkań badań, itp. i dokumentowanie (śledzenie z dziećmi siatki projektu, ewentualne poszerzanie)
- 8) Podsumowanie - przygotowanie wydarzenia kulminacyjnego
- 9) Wydarzenie kulminacyjne (prezentacja projektu, wyeksponowanie dokumentacji projektu),
- 10) Ewaluacja projektu

Schemat instrukcji do pracy metodą projektu znajduje się w materiałach pomocniczych.

Wykorzystując niniejszy program do planowania pracy należy rozważnie wybierać umiejętności z poszczególnych poziomów. Tu należy pamiętać, że poziomy wyznaczają stopień trudności, co może odnosić się do wieku, ale niekoniecznie. Różnice indywidualne pomiędzy dziećmi urodzonymi w tym samym roku mogą sięgać nawet kilku lat. Nauczyciel poznaje dzieci w trakcie obserwacji pedagogicznych i wybiera treści odpowiednio do możliwości dzieci. Odnosi się to zarówno do grup jednorodnych jak i różnowiekowych. Planując pracę, zwykle dostosowujemy wymagania do możliwości większości dzieci, ale niektóre treści należy zróżnicować np. treści w zakresie edukacji matematycznej. Koniecznie – w odniesieniu do wychowanków odbiegających poziomem od pozostałych (trudności lub uzdolnienia) – musimy zastosować omówioną niżej zasadę indywidualizacji. Przy większych podziałach rozwojowych możemy wybrane zajęcia prowadzić w grupach. Ułatwieniem w planowaniu są treści napisane na kilku poziomach i uwzględniające dzieci z deficytami oraz dzieci uzdolnione.

Zasady organizacji procesu edukacyjnego wspierającego rozwój dziecka

Praca z dzieckiem w wieku przedszkolnym wymaga od nauczyciela przestrzegania norm postępowania pedagogicznego.

W przedszkolach jako istotne wymieniane są zasady:

- zaspokajania potrzeb

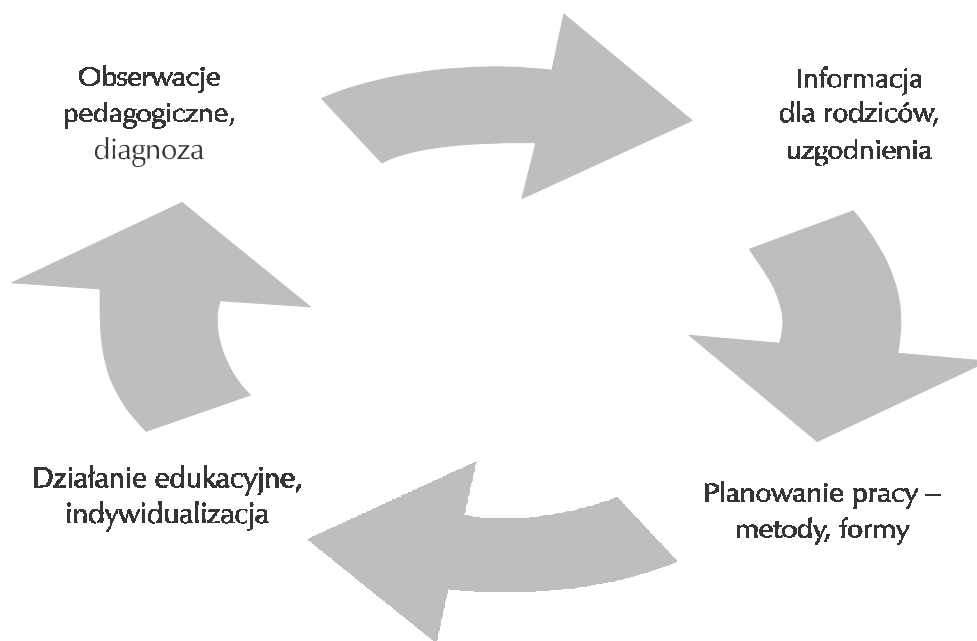
- aktywności
- indywidualizacji
- organizowania życia społecznego
- integracji.

Wśród ważnych zasad wychowania przedszkolnego znajduje się zasada indywidualizacji. Uwzględnia ona fakt, iż każde dziecko indywidualnie przebywa swoją drogę rozwojową, wspina się po kolejnych jej szczeblach. Zadaniem dorosłego jest pomagać mu w tym, wspomagać jego rozwój.

Zasada ta uwzględnia:

- potrzeby dziecka
- jego predyspozycje
- zainteresowania
- zdolności
- trudności i ograniczenia
- środowisko, w którym żyje

Nauczanie indywidualizowane wymaga precyzyjnej, przemyślanej pracy nauczyciela, dopasowania i zróżnicowania oddziaływań i zadań tak, by odpowiadały każdemu dziecku z osobna zgodnie z rozpoznaniem.

Cykl postępowania pedagogicznego w procesie indywidualizacji

Formy indywidualizacji to m.in.:

- Dobór stopnia trudności zadań
- Praca indywidualna, grupowa – odpowiedni dobór zadań
- Stworzenie warunków do rozwijania zainteresowań oraz różnorodnej aktywności – kąciki zainteresowań, techniki plastyczne,...
- Indywidualne motywowanie – indywidualny dobór skutecznych nagród i kar
- Komunikaty typu „ja”
- Dodatkowe komunikaty, rozłożenie zadań na etapy
- Pomoc w wykonaniu zadania
- Zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Ważnym momentem, w którym należy uwzględnić indywidualizację są zajęcia dydaktyczne.

Nauczyciel przygotowuje scenariusz zajęć wg procedury:

- analiza zaplanowanych do realizacji celów;
- analiza możliwości poszczególnych dzieci w odniesieniu do celów zajęcia;
- wybór momentu edukacyjnego, w którym dokona zróżnicowania stopnia trudności zadania (tak, aby dać szansę na sukces każdemu dziecku);
- wybór metod, form i środków odpowiednich do realizacji zamierzeń;
- zaprojektowanie przebiegu zajęcia;
- realizacja zajęcia;
- ewaluacja zajęcia pod kątem osiągnięcia celów w odniesieniu do grupy i poszczególnych dzieci.

Moment edukacyjny, w którym nastąpi zróżnicowanie stopnia trudności zadania wynika z celów zajęcia. I tak np. gdy nauczyciel planuje jako jeden z celów: „dziecko układa historyjkę obrazkową z czterech obrazków”, to nie wszystkie dzieci w grupie poradzą sobie z tym zadaniem. Są też takie, które potrafią dużo więcej. Jest to dobry moment na zróżnicowanie stopnia trudności tego zadania.

Schemat zajęcia uwzględniającego indywidualne możliwości dziecka:

Temat: Układanie historyjki obrazkowej do opowiadania „Uwaga niebezpieczeństwo”. Wiek dzieci – 5 lat.

I. Wprowadzenie do zajęcia:

1. Rytmiczne rysowanie kropek do muzyki
2. Układanie i przyklejanie domów z figur geometrycznych (ulica) na tle deszczu (narysowane kropki)

II. Cz. główna:

1. Słuchanie opowiadania nauczyciela ilustrowanego odgłosami ulicy i serią obrazków, rozmowa na temat treści
2. Zabawa ruchowa przy muzyce „Uwaga światło”
3. Praca indywidualna – zróżnicowana (moment indywidualizacji):
Pierwszy poziom – wybór pierwszego i ostatniego obrazka /dwa środkowe są już przyklejone do kartki/
Drugi poziom – układanie obrazków wg kolejności zdarzeń
Trzeci poziom – układanie obrazków wg kolejności zdarzeń, dorysowanie brakującego obrazka, odczytywanie zdań i układanie pod obrazkami

II. Zakończenie:

Zabawa twórcza „Łańcuch skojarzeń”

Indywidualizacja a praca w zespole

Praca zespołowa w przedszkolu to przede wszystkim nauka współdziałania w parach – (dobór dzieci celowy lub losowy). Zespoły mogą mieć takie same zadania lub o różnym stopniu trudności (uwzględniamy możliwości, potrzeby, zainteresowania dzieci). Jeśli chcemy zastosować zasadę indywidualizacji zespoły powinny mieć zadania o różnym stopniu trudności (dzieci dobierane są celowo). Gdy przedszkolaki potrafią wykonywać zadania w parach tworzymy większe zespoły (maksymalnie 3–4 osoby). Konstrukcja treści programowych ujęta w postaci trzech poziomów oraz treści rozszerzonych ułatwia realizację zasady indywidualizacji.

Planowanie pracy wychowawczej

Każde dziecko to inna osobowość. Na tę osobowość i zachowanie dziecka mają wpływ czynniki genetyczne, choroby w okresie okołoporodowym, zdarzenia traumatyczne, środowisko rodzinne, przedszkolne, rówieśnicze. Należy też pamiętać o mechanizmie modelowania: my jesteśmy modelami, a dziecko jest obserwatorem i uczy się.

Głównym motorem i siłą ludzkich działań są wartości. Zapotrzebowanie na wartości jest pilnie potrzebne, bowiem wśród rodziców i nauczycieli narasta prze-

rażenie wszechogarniającą przemocą, agresją, problemami i konfliktami społecznymi, brak szacunku wobec wszystkiego i wszystkich.

Złe zachowania to często zwracanie na siebie uwagi, szukanie sposobu na kontakt z drugim człowiekiem, na bycie zauważonym, szukanie uznania, wsparcia, zaspokojenia potrzeb.

Rozwój dziecka, człowieka to nie tylko zmiany jakościowe w tym, czego się uczy, lecz i w tym, jakim się staje. Proces wychowania to system czynności nauczycieli, rodziców i innych podmiotów a także wychowanków. Umożliwia on dzieciom zmienianie się w pożądanym kierunku, a więc kształtowanie i przekształcanie uczuć, przekonań i postaw społecznych, moralnych, estetycznych, kształtowanie woli i charakteru. Praca wychowawcza to proces, który musi być planowy, zamierzony i systematyczny.

Dziecko powinno poznać samego siebie, swoje potrzeby i emocje a także innych osób. Ważne, aby umiało na bazie poznanych i akceptowanych wartości tworzyć i stosować normy, rozwiązywać konflikty wykorzystując te normy. Świadomość i rozumienie emocji oraz rozpoznawanie i stosowanie wartości jest równie ważne jak wiedza dziecka.

Ze względu na istotne znaczenie tych treści, w niniejszym programie wydzielono dział edukacja emocjonalna i wprowadzenie w świat wartości. Planowanie pracy wychowawczej to uwzględnianie w planach pracy nauczyciela odpowiednich treści programowych. Ponadto ważny jest klimat wychowawczy tworzony przez nauczyciela, w tym umiejętność komunikowania się z dziećmi oraz konsekwencja. Na skuteczny klimat wychowawczy składają się takie elementy jak:

- dostarczanie wzorów właściwych zachowań (literatura, formy teatralne, własny przykład) i wzmocnianie pozytywnych zachowań;
- stosowanie przez nauczyciela technik asertywnego komunikowania się;
- aktywne słuchanie (wysłuchanie i zrozumienie treści, uświadomienie emocji rozmówcy, nakierowanie osoby mającej problem do rozwiązania na różne możliwości, pozytywne wzmocnienie);
- komunikaty typu „ja” (nazwanie czynności dziecka, emocje, wskazanie potrzeby, prośba) np. biegasz podczas zajęć, to nam przeszkadza, muszę dokończyć opowiadanie, proszę usiądź i posłuchaj razem z dziećmi. Przeciwnieństwem i nie właściwym komunikatem jest komunikat typu „ty” – oceniający np. jesteś niegrzeczny;
- wypracowanie z dziećmi sposobów rozwiązywania konfliktów (uczenie wzajemnego słuchania i negocjowania, próby samodzielnego rozwiązania trudnej sytuacji);

- wyznaczanie reguł i granic, ustalenie zachowań akceptowanych i nieakceptowanych, zawarcie układu (kodeks grupowy, także indywidualne ustalenia).

Kodeks grupowy zawierający normy postępowania musi wynikać z naturalnych sytuacji oraz realizacji tematów kompleksowych związanych z wartościami. Ważny jest bezpośredni udział dzieci w jego tworzeniu. Będzie to miało ogromne znaczenie dla jego rozumienia, akceptacji i respektowania. Właściwości psychofizyczne przedszkolaków sprawiają, że te łatwo przyjmują czytelne wymagania i są podatne na wpływy pedagogiczne.

Należy także pamiętać o współdziałaniu z rodzicami. Przedszkole, szkoła ma obowiązek wspierać rodziców. Są oni źródłem wiedzy o dziecku, ale także partnerem w jego wychowywaniu. W oddziałach przedszkolnych nauczycielki prowadzą obserwacje, aby poznać dziecko i spróbować odpowiednio postępować. Jednak nie uda się to bez udziału rodziny. W trosce o jednolite oddziaływanie wychowawcze te dwa środowiska muszą współpracować, szczególnie w sytuacji problemów. Ponadto wychowawca zapoznaje rodziców z podstawą programową, systemem wartości przedszkola oraz sposobami motywowania dzieci do zachowań pożądaných, przekazuje im aktualne informacje o zadaniach wychowawczych i kształcących realizowanych w przedszkolu, włącza ich do kształtowania u dziecka określonych wiadomości i umiejętności.

Na bieżąco informuje o postępach dziecka, ewentualnych problemach i trudnościach, uzgadnia oddziaływanie, dyskretnie promuje właściwe postawy i zachowania (np. promocja zdrowia, zachowania prośrodowiskowe). Ważne jest też doskonalenie umiejętności wychowawczych rodziców oraz włączenie ich do współdecydowania w sprawach przedszkola.

Łączenie treści programowych z przygotowaniem do nauki języka nowożytnego. Edukacja wielokulturowa.

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym to od niedawna nowe zadanie wychowania przedszkolnego. Najbardziej pożądaną formą realizacji będą naturalne i planowane sytuacje edukacyjne w ciągu całego dnia w powiązaniu z osiągnięciem celów w zakresie innych działań programu wychowania przedszkolnego. Rozumienie mowy to pierwsza umiejętność, którą dziecko zdobywa w trakcie uczenia się języka. Stanowi ona podstawę rozwijania późniejszej sprawności w zakresie mówienia. Jednym ze skutecznych sposobów uczenia rozumienia wypowiedzi ze słuchu jest wydawanie prostych poleceń, komunikatów, przekazywanie informacji w obcym języku w połączeniu z gestami lub obrazkami. Dziecko łatwo odgaduje sens

usłyszaną wypowiedzi i zaczyna ją rozumieć. Pomocne mogą być także podwójne komunikaty zarówno w języku polskim jak i obcym.

Zgodnie z zaleceniem MEN dokonując wyboru języka obcego nowożytnego, do posługiwania się którym będą przygotowywane dzieci uczęszczające do przedszkola lub innej formy wychowania przedszkolnego, należy brać pod uwagę, jaki język obcy nowożytny jest nauczany w szkołach podstawowych na terenie danej gminy.

Edukacja wielokulturowa to proces poznawania innych kultur, tradycji, uczenia się akceptacji odmienności i nabywania umiejętności przyjmowania różnicowania kulturowego. Dostarczanie wiedzy o innych kulturach będzie częściowe i powiązane z treściami bliskimi dziecku. Świat nieznaną powinien wiązać się, w zrozumiały dla dziecka sposób, z własnym domem, przedszkolem, środowiskiem lokalnym, ojczyzną. Wiedza o różnorodności kulturowej musi iść w parze z kształtowaniem osobistego zakorzenienia kulturowego dzieci, ich rodziców i nauczycieli.

Kompetencje i obowiązki nauczyciela przedszkola

Sukces dziecka zależy w znacznej mierze od efektywności pracy nauczyciela, który jest wzorem i autorytetem dla swojego wychowanka.

Jaki jest efektywny nauczyciel?

Posiada niezbędne kompetencje, jest refleksyjny, doskonali się ustawicznie, osiąga zamierzone cele w pracy z dziećmi. Kompetencje te najogólniej można podzielić na:

- specjalistyczne - rzetelna wiedza i umiejętności w zakresie przekazywanych treści;
- dydaktyczne - planowanie pracy, precyzowanie celów, dobieranie metod i form;
- psychologiczne - nauczyciel przedszkola rozpoznaje potrzeby, możliwości i zainteresowania dzieci, kreuje warunki uczenia, poszukiwania, odkrywania, myślenia, komunikowania i działania grupy, tworzy sprzyjający klimat wychowawczy, uczestniczy w wymianie emocjonalnej między dzieckiem a innymi osobami, jest opiekunem samodzielnego i aktywnego rozwoju, respektuje prawa dziecka.

Z powyższych rozważań wynikają następujące zadania nauczyciela przedszkola:

- 1) Prowadzenie systematycznych i udokumentowanych obserwacji pedagogicznych obejmujących wszystkie obszary rozwoju dziecka, monitorowanie zmian w jego zachowaniu i kompetencjach.

- 2) Planowanie i realizacja procesu dydaktycznego umożliwiającego podjęcie nauki w szkole w oparciu o dopuszczony program wychowania przedszkolnego – dobór celów, treści, form i metod.
- 3) Dostosowywanie zakresu i sposobu oddziaływań do indywidualnych możliwości i potrzeb dziecka, zapewnienie poczucia sukcesów rozwojowych.
- 4) Udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w toku bieżącej pracy .
- 5) Z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej przeprowadzenie analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole /diagnoza przedszkolna/.
- 6) Opracowanie indywidualnych programów wspomagania i korygowania rozwoju dla dzieci, które osiągnęły niezadowalający poziom podczas analizy gotowości do podjęcia nauki w szkole. Realizacja tego programu z dzieckiem następuje w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej.
- 7) Udział w pracach zespołu ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej powołanego dla dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.
- 8) Prowadzenie ukierunkowanego i planowego procesu wychowawczego opartego na wartościach., działania profilaktyczne.
- 9) Tworzenie klimatu wychowawczego sprzyjającego realizacji zamierzeń oraz poczuciu bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego.
- 10) Współpraca z rodzicami m.in. przekazywanie bieżącej informacji rodzicom o realizowanych w przedszkolu treściach a także postępach i problemach dzieci.
- 11) Wspieranie rodziców w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i rozwijanie ich umiejętności wychowawczych.
- 12) Dokumentowanie swojej pracy poprzez prowadzenie dzienników, planów pracy (tworzenie instrukcji do projektów), dokumentacji współpracy z rodzicami i środowiskiem, dokumentowanie obserwacji pedagogicznych, diagnozy przedszkolnej i innej wymaganej w przedszkolu.
- 13) Monitorowanie procesu wspomagania rozwoju i edukacji (działań i efektów w pracy z grupą przedszkolną)
- 14) Dokonywanie ewaluacji własnej pracy.

4. OBSERWACJE PEDAGOGICZNE. ANALIZA GOTOWOŚCI DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE (DIAGNOZA PRZEDSZKOLNA)

Jednym z najtrudniejszych zadań nauczyciela jest ocenianie postępów swoich wychowanków. Diagnozowanie osiągnięć dzieci opiera się na humanistycznej koncepcji rozwoju człowieka, która zakłada odrębność i indywidualność każdej jednostki. Postępy i zmiany w rozwoju mają więc prawo przebiegać w tempie charakterystycznym dla każdego dziecka. Różnice indywidualne sprawiają, że trudno wyznaczyć sztywne granice oczekiwań kierując się tylko wiekiem dziecka.

Zadanie nauczyciela polega na systematycznym diagnozowaniu poziomu umiejętności, ocenie tempa zmian, wykrywaniu tendencji rozwojowych i określaniu potrzeb oraz zainteresowań każdego wychowanka.

Analiza rozwoju powinna być dokonywana na podstawie systematycznie prowadzonej obserwacji funkcjonowania i zachowań dziecka oraz analizy jego wytworów we współpracy z rodzicami. Uzupełnieniem wiedzy o dziecku będą tworzone przez nauczyciela sytuacje zadaniowe, pozwalające zauważyć konkretne umiejętności.

Konstrukcja tego programu, a szczególnie treści programowe przedstawione jako zestaw zamierzonych osiągnięć dzieci ułatwi nauczycielowi ukierunkowanie swoich obserwacji i ich dokumentowanie.

Obserwacje pedagogiczne powinny dostarczyć pełnego opisu funkcji dziecka, próbować wyjaśnić obserwowane zjawiska oraz sformułować prognozy. Podstawowym celem tych działań jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: co dziecko potrafi, jakie posiada kompetencje.

Obserwacja wstępna (na początku roku szkolnego) pozwoli zgromadzić informacje niezbędne do zaplanowania procesu wspomagania rozwoju i edukacji. Opis funkcjonowania we wszystkich sferach daje możliwość ustalenia poziomu, od którego należy rozpocząć wspomaganie i ustalenie sfery najbliższego rozwoju. Sfera najbliższego rozwoju to realny, pierwszy cel, do którego zmierza oddziaływanie pedagogiczne. Zaplanowanie i realizacja procesu edukacyjnego to konieczność dalszego, stałego monitorowania postępów podopiecznych (obserwacje śródroczne i na końcu roku szkolnego).

Do wartościowania osiągnięć naszych wychowanków pomocne będą różnorodne środki, w tym materiały własnej konstrukcji dotyczące poszczególnych obszarów rozwoju. Mogą to być np. karty pracy o charakterze czynnościowym. Dzieci będą kolorować odpowiednie obrazki, łączyć w pary, dorysowywać, zaznaczać, itd. Zadania w nich zawarte pokażą nauczycielowi, co dziecko wie, jak rozumuje, jak przeżywa i jak wartościuje. Obserwacje zachowań dzieci w codziennych sytuacjach, podczas zabaw, zadań stawianych do wykonania i gier, a także inne badania należy wykonać w życzliwej atmosferze z przyznaniem dziecku prawa do popełniania błędów.

Dokumentacja obserwacyjna dziecka to odrębny dla każdego arkusz rozwoju (gotowy lub samodzielnie przygotowany), w którym nauczyciel zaznaczy posiadane/nabyte umiejętności dziecka w poszczególnych sferach rozwoju. Wskazane jest, aby ten sam arkusz umożliwiał zaznaczanie postępów nie tylko w danym roku szkolnym, ale przez cały okres pobytu dziecka w placówce przedszkolnej. Widać wtedy nie tylko zmiany, ale także ich tempo na przestrzeni całego okresu obserwacji.

W materiałach pomocniczych programu znajduje się przykładowy arkusz rozwoju dziecka - jeden na cały okres przebywania w przedszkolu.

W jego końcowej części jest miejsce na wpisanie uwag na temat indywidualizacji, sposobu udzielania dziecku pomocy psychologiczno-pedagogicznej w toku bieżącej pracy.

Pozyskane informacje o dziecku są decydujące m.in. podczas:

- wyboru programu, jego konstruowania, modyfikacji,
- planowania pracy,
- konstruowania scenariuszy zajęć,
- planowania indywidualnej pracy stymulującej i wspomagającej rozwój dziecka,
- organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- przygotowywania oferty zajęć dodatkowych rozwijających zainteresowania i uzdolnienia dziecka,
- podejmowania nowatorskich rozwiązań programowych, organizacyjnych i metodycznych,

W zależności od dostrzeganych efektów pracy, nauczyciel powinien kontynuować swój plan lub wprowadzać zmiany w sposobie i treściach pracy z wychowankami. Konsekwencją tych zabiegów jest stworzenie maksymalnie najlepszych warunków dla zapewnienia im rozwoju. Skuteczność działań nauczyciela w odniesieniu do zamierzeń zależy od dopasowania treści i metod do rzeczywistych możliwości każdego dziecka.

Z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej należy przeprowadzić analizę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna). Celem takiej analizy jest zgromadzenie informacji, które mogą pomóc:

- 1) rodzicom w poznaniu stanu gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, aby mogli je w osiągnięciu tej gotowości, odpowiednio do potrzeb, wspomagać;
- 2) nauczycielowi przedszkola przy opracowaniu indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej;
- 3) pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznej, w razie potrzeby pogłębionej diagnozy związanej ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

- 4) zespołowi nauczycieli i specjalistów przy opracowaniu lub modyfikacji indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego dla dzieci posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego

Aby przeprowadzić badanie gotowości szkolnej należy skorzystać z gotowych arkuszy, bądź skonstruować własne, opierając się na umiejętnościach zawartych w poziomach I - III programu.

Taka diagnoza pozwoli ocenić, w jakim momencie gotowości szkolnej znajduje się dziecko i które obszary wymagają szczególnego wsparcia.

W materiałach pomocniczych zamieszczono przykładowy arkusz do badania gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. W jego końcowej części znajduje się miejsce na analizę wyników badania gotowości tj. ustalenie czy:

- dziecko potrzebuje form pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- trudności uda się pokonać w toku bieżącej pracy
- potrzebna jest praca w oparciu o indywidualny program wspomaganie i korygowania rozwoju
- należy zaplanować pracę w formie indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (dziecko posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego)

Ponadto w arkuszu wyznaczono miejsce na wpisanie obszarów, które zdaniem nauczycieli należy wspomagać i korygować u wychowanka. Ten fragment arkusza trzeba wypełnić po analizie wyników przeprowadzonego badania.

Działalność diagnostyczną zakończy przygotowanie listy dzieci, które należy objąć pracą indywidualną oraz opracowanie indywidualnych programów wspomaganie i korygowania rozwoju. Praca ta prowadzona jest przez nauczyciela wychowania przedszkolnego w czasie wskazanym w ramowym rozkładzie dnia.

Dla dzieci objętych pracą indywidualną proponuje się założyć odrębną dokumentację (wzór programu oraz dokumentacji znajduje się w materiałach pomocniczych). Analiza takiej dokumentacji pokaże ciągłość pracy z konkretnym dzieckiem w kontekście jego problemów, trudności oraz uzyskanych efektów.

Nie w każdej sytuacji należy opracowywać program wspomaganie i korygowania rozwoju. Nauczyciel grupy indywidualnie podejmuje decyzję, czy potrzebne są dodatkowe działania, czy wystarczy doraźna pomoc w toku bieżącej pracy.

Po zakończeniu działań wspomagająco-korygujących należy ponownie sprawdzić gotowość dziecka do podjęcia nauki w szkole, aby ocenić postępy dziecka i efekty pracy nauczycieli.

W trosce o zapewnienie dziecku optymalnych warunków rozwoju na miarę jego możliwości ważna jest wczesna interwencja specjalistyczna. W przypadku dostrzeżenia niepokojących sygnałów dotyczących jakiegokolwiek obszaru rozwoju dziecka, nauczyciel informuje o tym dyrektora oraz rodziców

wskazując potrzebę dodatkowych konsultacji ze specjalistami w poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innymi. Dziecku i jego rodzinie przysługuje nieodpłatna pomoc psychologiczno-pedagogiczna, udzielana przez przedszkole, szkołę lub odpowiednie instytucje.

MATERIAŁY POMOCNICZE

- Ramowe rozkłady dnia
- Arkusz rozwoju dziecka – obserwacje pedagogiczne
- Arkusz badania gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna)
- Program i dokumentacja wspomagania i korygowania rozwoju dziecka
- Plan pracy nauczyciela
- Instrukcja projektu

RAMOWY ROZKŁAD DNIA

(grupy 3, 4 l)

czas	ilość		Forma aktywności
7 ⁰⁰ - 8 ³⁰	1	Z	Schodzenie się dzieci - w grupach połączonych. Zabawy dowolne odpowiadające zainteresowaniom dzieci m.in. konstrukcyjne, tematyczne, badawcze, aktywność w kąciku książki, itp., indywidualna praca z dziećmi.
8 ³⁰ - 8 ⁴⁵	0,25	D	Krąg zmysłów – zabawy wspierające rozwój zmysłów oraz procesów poznawczych
8 ⁴⁵ - 9 ⁰⁰	0,25	D	Zabawy kołowe, zabawy ilustracyjne, inscenizowane przy piosence
9 ⁰⁰ -9 ³⁰			Śniadanie (w tym czynności higieniczno- porządkowe)
9 ³⁰ -10 ⁰⁰	0,5	D	Zajęcia dydaktyczne wg przyjętego programu wychowania przedszkolnego
10 ⁰⁰ -11 ⁰⁰	1	Z	Zabawy dowolne odpowiadające zainteresowaniom dzieci, praca indywidualna
11 ⁰⁰ -11 ²⁰			Obiad I (w tym czynności higieniczno-porządkowe)
11 ²⁰ -12 ³⁰	1,2	R	Spacer, obserwacje przyrodnicze
12 ³⁰ -13 ⁰⁰			Obiad II (w tym czynności higieniczno- porządkowe)
13 ⁰⁰ -14 ¹⁵			Czytanie dzieciom, wypoczynek na leżakach
14 ¹⁵ -14 ³⁰			Czynności higieniczno- porządkowe, zabawa ruchowa
14 ³⁰ -15 ⁰⁰			Podwieczorek
15 ⁰⁰ -16 ¹⁵	1,25	R	Zabawy w ogrodzie przedszkolnym
16 ¹⁵ -17 ⁰⁰	0,75	Z	Rozchodzenie się dzieci - w grupach połączonych. Zabawy dowolne odpowiadające zainteresowaniom dzieci, indywidualna praca z dziećmi.

Z – Zabawy dowolne wg zainteresowań dzieci, zabawy inspirowane przez nauczyciela = 2,75godz.

R – spacer, obserwacje przyrodnicze, aktywność ruchowa na powietrzu =2,45 godziny

D - zajęcia o charakterze dydaktycznym wg programu wychowania przedszkolnego = 1 godz.

RAMOWY ROZKŁAD DNIA

(grupy 5, 6 l)

czas	ilość		Forma aktywności
7 ⁰⁰ - 8 ³⁰	1,5	Z	Schodzenie się dzieci - w grupach połączonych. Zabawy dowolne odpowiadające zainteresowaniom dzieci m.in. konstrukcyjne, tematyczne, badawcze, aktywność w kąciku książki, itp., indywidualna praca z dziećmi.
8 ³⁰ - 8 ⁴⁵	0,25	D	Krąg zmysłów – zabawy wspierające rozwój zmysłów oraz procesów poznawczych
8 ⁴⁵ - 9 ⁰⁰	0,25	D	Ćwiczenia poranne
9 ⁰⁰ -9 ³⁰	0,5		Śniadanie (w tym czynności higieniczno- porządkowe)
9 ³⁰ -10 ³⁰	1	D	Zajęcia dydaktyczne wg przyjętego programu wychowania przedszkolnego
10 ³⁰ -11 ⁰⁰	0,5	Z	Zabawy dowolne odpowiadające zainteresowaniom dzieci, praca indywidualna, wspomaganie i korygowanie rozwoju
11 ⁰⁰ -11 ³⁰			Obiad I (w tym czynności higieniczno-porządkowe)
11 ³⁰ -12 ³⁰	1	R	Aktywność ruchowa na placu zabaw
12 ³⁰ -13 ⁰⁰			Obiad II (w tym czynności higieniczno- porządkowe)
13 ⁰⁰ -13 ³⁰	0,5	D	Języki obce/ bajko terapia
13 ³⁰ -14 ³⁰	1	R	Spacer, obserwacje przyrodnicze
14 ³⁰ -15 ⁰⁰			Podwieczorek (w tym czynności higieniczno- porządkowe)
15 ⁰⁰ -15 ³⁰	0,5	D	Zabawy dydaktyczne utrwalające treści, praca indywidualna, wspomaganie i korygowanie rozwoju
15 ³⁰ -16 ⁰⁰	0,5	R	Zabawy w ogrodzie przedszkolnym
16 ⁰⁰ -17 ⁰⁰	1	Z	Rozchodzenie się dzieci - w grupach połączonych. Zabawy dowolne odpowiadające zainteresowaniom dzieci, indywidualna praca z dziećmi.

Z - Zabawy dowolne wg zainteresowań dzieci, zabawy inspirowane przez nauczyciela = 3 godziny

R - spacer, obserwacje przyrodnicze, aktywność ruchowa na powietrzu =2,5 godz.

D - zajęcia o charakterze dydaktycznym wg programu wychowania przedszkolnego =2,5 godz.

ARKUSZ ROZWOJU DZIECKA

(obserwacje pedagogiczne)

od 3 lat do zakończenia edukacji przedszkolnej

1. Imię i nazwisko.....
2. Data urodzenia.....
3. Data rozpoczęcia obserwacji .....
4. Wiek dziecka w chwili rozpoczęcia obserwacji .....
5. Zachowanie w grupie.....
.....
6. Zachowanie w kontakcie indywidualnym.....
.....
7. Sytuacja rodzinna, istotne dane z wywiadu.....
.....
8. Uzdolnienia w opinii rodziców.....
.....
9. Uzdolnienia w opinii nauczyciela.....
.....
10. Problemy, niepokojące objawy /opinia rodziców/.....
.....
11. Problemy, niepokojące objawy /opinia nauczyciela/.....
.....
12. Inne ważne informacje, w tym na temat potrzeb dziecka oraz sytuacji społecznej dziecka
.....
.....

Legenda (proszę prostokąciki zaznaczyć różnymi kolorami):

- Dziecko poniżej 3 l.....
- Dziecko 3 l.....
- Dziecko 4 l.....
- Dziecko 5 l.....
- Dziecko 6 l.....
- Dziecko powyżej 6 l.....

Uwagi:

- 1) Jako wiek przyjmuje się wiek w danym roku szkolnym.
- 2) **Badanie 1.** do 15 października, **badanie 2.** do 15 czerwca
- 3) Umiejętności zaznaczone gwiazdką wykraczają poza podstawę programową.
- 4) Informacje o dziecku na str.1 i 2 należy wpisywać z datą (arkusz jest na cztery lata)

I. Samodzielność			
<i>umiejętność</i>	<i>Poziom opanowania umiejętności</i>		
	<i>Wiek opanowania umiejętności-oznaczenie kolorem</i>	<i>Które badanie w roku – oznaczenie cyfrą</i>	<i>uwagi</i>
przestrzega etapy mycia rąk			
samodzielnie korzysta z toalety			
potrafi umyć zęby			
samodzielnie rozbiera się i ubiera do zajęć ruchowych oraz wyjść			
samodzielnie spożywa posiłki			
utrzymuje porządek, sprząta po zabawie			
zawiązuje sznurowadła			
zapina guziki			
II. Zdrowie, bezpieczeństwo			
wskazuje podstawowe sposoby troski o zdrowie - ubiór, higiena			
wskazuje podstawowe sposoby troski o zdrowie - zdrowe żywienie			
zna zasady poruszania się po ulicach i przechodzenia przez jezdnię			
wskazuje miejsca dozwolone do zabaw i zabronione			
wskazuje zagrożenia płynące ze świata ludzi			
wskazuje zagrożenia płynące ze świata roślin i zwierząt			
wie jak zachować się w sytuacji zagrożenia			
zna numery alarmowe			
III. Emocje, rozwój społeczny			
nazywa emocje, wskazuje ich przyczynę			
stosuje zwroty grzecznościowe			
współdziała podczas zabaw i zajęć			
pomaga innym dzieciom			
przestrzega umów i zasad			
stosuje zasady zachowania w miejscach publicznych			
przedstawia się imieniem			
przedstawia się imieniem i nazwiskiem			
wskazuje adres zamieszkania			
podaje imiona rodziców			
IV. Motoryka duża, rozwój ruchowy			
uczestniczy i radzi sobie w zabawach ruchowych			
zna podstawowe formy ustawień			
zna podstawowe pozycje wyjściowe			
wchodzi po schodach na przemian			
wykonuje ćwiczenia równoważne			
dobrze radzi sobie w rzutach do celu			
V. Motoryka mała i koordynacja wzrokowo-ruchowa			

	L	P	LP
posługuje się ręką			
sprawnie lepi			
sprawnie wycina			
poprawnie trzyma przybory do rysowania			
poprawnie trzyma sztućce			
postać człowieka zawiera podstawowe części			
rozumie znaczenie prostych symboli			
przetwarza obraz ruchowy na obraz graficzny i odwrotnie			
odwzorowuje proste kształty w szerokiej liniaturze			
odwzorowuje proste kształty w zwykłej liniaturze			
odwzorowuje proste kształty i rysunki na kartce w kratkę			
płynnie rysuje po śladzie			
stosuje odpowiedni nacisk na kartkę podczas rysowania i pisania znaków i kształtów			
VI. Procesy poznawcze			
rozpoznaje odgłosy z otoczenia			
dostrzega zmiany tempa			
dostrzega zmiany dynamiki			
dostrzega zmiany wysokości			
rozpoznaje instrumenty perkusyjne			
zna kolory podstawowe			
zna kolory pochodne			
skupia uwagę na wykonywanym zadaniu			
rozumie polecenia do niego kierowane			
zapamiętuje 2 elementy (przedmioty, wyrazy, itp.)			
zapamiętuje 4 elementy (przedmioty, wyrazy, itp.)			
układa historyjkę obrazkową z 3-4 elementów			
odnajduje dwa takie same znaki, wzory			
wyszukuje różnice między obrazkami			
dorysowuje brakujące elementy			
różnicuje smaki: słony, słodki, kwaśny			
rozpoznaje przedmioty za pomocą dotyku			
układa szereg z kilku elementów wg wzoru			
układa układankę wg wzoru			
składa obrazek z 4-5 części			
układa proste puzzle			
dzieli wyraz na sylaby i odwrotnie			
wskazuje głoskę na początku wyrazu			
wskazuje głoskę na końcu wyrazu			
dzieli prosty wyraz na głoski			
VII. Umiejętności matematyczne			
wymienia pory roku			
wymienia dni tygodnia			
wymienia nazwy miesięcy			
liczy do 10 na konkretach			
liczy do 20 na konkretach*			
liczy powyżej 20 na konkretach*			
dodaje i odejmuje w zakresie do 10 na konkretach			
dodaje i odejmuje w zakresie powyżej 10 na konkretach*			
dodaje i odejmuje w pamięci do 10			

dodaje i odejmuje w pamięci powyżej 10*			
ustala równoliczność zbiorów			
rozdziela strony: lewa, prawa			
rozdziela i stosuje pojęcia: na, pod, obok,			
rozdziela i stosuje pojęcia: przed, za, do przodu, do tyłu			
klasyfikuje wg przeznaczenia, co do czego pasuje			
klasyfikuje wg wielkości, koloru, kształtu			
zna cyfry			
rozpoznaje podstawowe figury geometryczne			
rozdziela pojęcia wewnątrz, na zewnątrz			
orientuje się na kartce papieru (dyktando graficzne)			
wie na czym polega pomiar długości			
VIII. Mowa dziecka			
poprawnie artykułuje wszystkie głoski			
wypowiada się pojedynczymi wyrazami			
buduje zdania proste			
buduje zdania złożone			
bogate słownictwo			
poprawnie wypowiada się pod względem gramatycznym			
opisuje obrazki			
komunikatywnie informuje o potrzebach, opisuje własną działalność, zdarzenia			
opowiada historyjkę obrazkową			
zna litery			
czyta proste teksty			
IX. Wiedza o otoczeniu społeczno- przyrodniczym i kulturowym			
wie, jakiej jest narodowości			
rozpoznaje symbole narodowe			
podaje nazwę miejscowości, w której mieszka			
zna swój adres			
wie, co robi: strażak, policjant, lekarz itp.			
posiada bogatą wiedzę urządzeniach i najbliższym otoczeniu technicznym			
wyjaśnia funkcję: biblioteki, poczty, przychodni lekarskiej			
nazywa zjawiska atmosferyczne			
wymienia popularne rośliny i zwierzęta w ekosystemach: las, pole, sad, ogród, łąka,			
rozpoznaje ekosystemy: las, sad, ogród, park			
rozpoznaje ekosystemy: pole, łąka, jezioro			
rozpoznaje i nazywa zwierzęta domowe			
rozpoznaje i nazywa zwierzęta gospodarskie: koń, krowa, owca, ...			
posiada bogatą wiedzę o otoczeniu przyrodniczym*			
zna podstawowe zasady ochrony środowiska np. segregacji odpadów*			
nazywa domowe urządzenia, wskazuje ich przeznaczenie			
nazywa popularne owoce i warzywa			
nazywa podstawowe środki lokomocji			

ARKUSZ DO BADANIA GOTOWOŚCI SZKOLNEJ

(diagnoza przedszkolna)

Instrukcja:

Badanie należy wykonać dwa razy w roku, pierwsze najpóźniej do końca listopada, drugie do końca kwietnia. Zaobserwowanie umiejętności wymienionych w arkuszu odbywa się metodą obserwacji zachowania dziecka w ciągu całego dnia, a także poprzez konkretne sytuacje zadaniowe stworzone w celu sprawdzenia umiejętności. Należy wykonać co najmniej dwie próby dla danej umiejętności z wykorzystaniem pomocy, przedmiotów lub kart pracy. Skrótami oznaczają:

T- dziecko ma opanowaną umiejętność

N – dziecko nie ma opanowanej umiejętności

P – dziecko wykonuje zadanie, ale przy istotnej pomocy nauczyciela

Nauczyciel w odpowiedniej kolumnie (pod T, N lub P) zaznacza znak „x”

Po pierwszym badaniu nauczyciel przekazuje ustnie informację rodzicom, wskazując w czym dziecko sobie dobrze radzi, a czym potrzebuje wsparcia.

Po drugim badaniu nauczyciel przekazuje pisemną informację rodzicom o stanie gotowości do nauki w szkole na druku określonym w Rozporządzeniu MEN z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz.U. z 2010 r. Nr 97 poz. 624) ze zm.

Imię i nazwisko dziecka.....

Data urodzenia.....rok szkolny .....

termin zakończenia 1. badania.....termin zakończenia 2. badania.....

I. UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE I ODPORNOŚĆ EMOCJONALNA							
Pożądane osiągnięcia dzieci	I badanie			II badanie			Metoda badania
	T	N	P	T	N	P	
Przedstawia się imieniem i nazwiskiem							Sytuacja zadaniowa
Nazywa członków rodziny i stopień pokrewieństwa							Sytuacja zadaniowa
Wskazuje swój adres							Sytuacja zadaniowa
Nazywa zawody swoich rodziców							Sytuacja zadaniowa
Przestrzega reguł obowiązujących w grupie							obserwacja
Stosuje zwroty grzecznościowe							Sytuacja zadaniowa
Zgodnie bawi się w grupie							obserwacja
Współpracuje podczas zadań w parze lub zespole 3 osobowym							obserwacja
Nazywa emocje i wskazuje ich przyczynę							Sytuacja zadaniowa
Próbuje rozwiązać konflikt z kolegą							obserwacja
Radzi sobie z emocjami, gdy przegrywa lub nie udaje się zadanie							obserwacja
Potrafi poprosić o pomoc							obserwacja
II. PROCESY POZNAWCZE, CZYNNOŚCI INTELEKTUALNE I UMIEJĘTNOŚCI MATEMATYCZNE							
	T	N	P	T	N	P	
Skupia uwagę na wykonywanym zadaniu							obserwacja
Rozumie proste polecenia							obserwacja
Rozumie polecenia składające się z 2 części np. podejdź do parapetu i przynieś pudełko							Sytuacja zadaniowa
Dostrzega podobieństwa i różnice							Sytuacja zadaniowa
Łączy przyczynę ze skutkiem							Sytuacja zadaniowa

Zapamiętuje wybrane słowa w języku nowożytnym, z którym się osłuchiwał							Sytuacja zadaniowa
VII. POTRZEBY ROZWOJOWE DZIECKA, W TYM ZAUWAŻONE PREDYSPOZYCJE, UZDOLNIENIA I ZAINTERESOWANIA							
	T	N	P	T	N	P	
Dziecko dobrze adaptuje się do warunków przedszkolnych i nowych sytuacji							obserwacja
Dziecko reaguje na polecenia kierowane do grupy							obserwacja
Dziecko potrzebuje wzmocnień, pochwał							obserwacja
Przejawia zainteresowania muzyczne, chętnie podejmuje taka aktywność							obserwacja
Przejawia zainteresowania plastyczne, chętnie podejmuje taka aktywność							obserwacja
Przejawia zainteresowanie techniką, posiada bogatą wiedzę na ten temat							obserwacja
Przejawia zainteresowanie przyrodą, posiada bogatą widzę na ten temat							obserwacja
Przejawia zainteresowanie czytaniem , czyta dłuższe teksty							obserwacja ,sytuacja zadaniowa
Łączy litery, pisze wyrazy							obserwacja
Lubi zadania matematyczne, liczy i wykonuje działania matematyczne powyżej 10, zna i stosuje znaki matematyczne: +, - ,< , > , =							obserwacja ,sytuacja zadaniowa
VIII. Dodatkowe spostrzeżenia o dziecku:							

ANALIZA WYNIKÓW:

Dziecko potrzebuje wsparcia nauczyciela przedszkola lub specjalisty:

- Tak. Objąć dziecko indywidualnym wspomaganie przez nauczyciela przedszkola (indywidualny program wspomaganie i korygowanie rozwoju)
- Tak . Objąć dziecko formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
- Tak. Zaplanować pracę w formie indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego
- Nie. Ewentualne trudności pokonywać w toku pracy z grupą.

OBSZARY WYMAGAJĄCE WSPARCIA:

- Umiejętności społeczne i odporność emocjonalna
- Procesy poznawcze, czynności intelektualne i umiejętności matematyczne
- Gotowości do nauki czytania i pisania
- Sprawność motoryczna i koordynacja wzrokowo-ruchowa
- Samodzielność, w tym czynności samoobsługowe oraz bezpieczeństwo

Wiedza o środowisku społecznym, przyrodniczym i technicznym, edukacja wielokulturowa
Podpisy nauczycieli przeprowadzających diagnozę pierwszą.....
Podpisy nauczycieli przeprowadzających diagnozę drugą .....

POTWIERDZENIE OTRZYMANIA INFORMACJI O WYNIKACH BADANIA GOTOWOŚCI DO NAUKI W SZKOLE:

1. **Pierwsze badanie** – informacja ustna

Data i podpis rodzica.....

2. **Drugie badanie** – informacja pisemna

Data i podpis rodzica.....

**INDYWIDUALNY PROGRAM I DOKUMENTACJA WSPOMAGANIA
I KORYGOWANIA ROZWOJU**

Rok szkolny .....grupa.....

Imię i nazwisko dziecka.....

data urodzenia dziecka.....

obszary wymagające wsparcia: gotowość do pisania, gotowość i nauka czytania, czynności intelektualne, wiedza o środowisku społeczno-przyrodniczym i technicznym

PROGRAM:

Obszar wymagający wsparcia	Plan działań
<p style="text-align: center;"><u>Gotowość do pisania:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — orientacja w schemacie ciała, — orientacja na kratce, — niska sprawność manualna, — słaba koordynacja wzrokowo ruchowa, — niski poziom percepcji wzrokowej, — niepoprawny chwyt przyborów do pisania i rysowania 	<ul style="list-style-type: none"> — nazywanie części ciała — wskazywanie stron, ręki: lewa, prawa — pokaz o korekta poprawnego chwytu — układanie na kartce wg polecenia np. po prawej stronie (pionowej) linii - u góry dwa klocki, jeden na dole — dyktando graficzne — wydzieranie — wycinanie — modelowanie — przewlekanie — konstruowanie — rysowanie — rysowanie po śladzie i oburącz — kalkowanie — odrysowywanie — rysowanie szlaczków na dużym formacie — składanie obrazka z części — wyszukiwanie różnic na obrazku — łączenie w pary takich samych elementów — dorysowywanie brakujących części
<p style="text-align: center;"><u>Gotowość i nauka czytania:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — niski poziom percepcji wzrokowej — niski poziom percepcji słuchowej — brak znajomości liter i prób czytania 	<ul style="list-style-type: none"> — j.w. — rozpoznawanie odgłosów — różnicowanie dźwięków cichych i głośnych, wysokich i niskich długich i krótkich – zastosowanie symboli dźwiękowych — wyróżnianie głoski na początku wyrazu — wyróżnianie głoski na końcu wyrazu — składanie wyrazów z sylab — składanie wyrazów z usłyszanych głosek — dzielenie na sylaby — dokonywanie analizy i syntezy prostych wyrazów — Rozpoznawanie liter — Próby czytania sylab — Próby czytania prostych wyrazów
<p><u>Wiedza o środowisku społeczno-przyrodniczym i technicznym:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> — oglądanie ilustracji i rozmowa na ich temat

<ul style="list-style-type: none"> — ekosystemy: las, park, pole, sad — charakterystyczne rośliny i zwierzęta — środki lokomocji — zwierzęta gospodarstwa wiejskiego — urządzenia gospodarstwa domowego — popularne maszyny rolnicze i budowlane — instytucje: biblioteka, straż, inne 	<ul style="list-style-type: none"> — ogadanie naturalnych okazów roślin i obrazków roślin i zwierząt — słuchanie wierszyków o zwierzętach oraz opowieści o ich zwyczajach — rozmowy na temat obrazków przedstawiających środki lokomocji — rozmowy na temat obrazków przedstawiających urządzenia i maszyny — zabawa z kolekcją obrazków – nazywanie przedmiotów — rozmowy na temat instytucji, wykorzystanie albumów
<p style="text-align: center;"><u>Czynności intelektualne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — myślenie przyczynowo skutkowe — myślenie logiczne — rozumienie poleceń złożonych — przeliczanie za pomocą liczebników głównych — przeliczanie za pomocą liczebników porządkowych, — klasyfikacja wg przeznaczenia, koloru, wielkości, kategorii np. zwierzęta, imiona — znajomość dni tygodnia — znajomość nazw miesięcy 	<ul style="list-style-type: none"> — układanie historyjek obrazkowych w porządku przyczynowo-skutkowym — wykonywanie poleceń złożonych — wnioskowanie o zmianach odwracalnych i nieodwracalnych — przeliczanie przedmiotów, palców, kropek na kostce — gry z kostkami — praca z kolekcją obrazków – wybieranie co do czego pasuje — klasyfikowanie klocków wg wielkości i kolorów — klasyfikowanie przedmiotów wg przeznaczenia — dopełnianie kategorii np. ptaki, owoce, imiona — ustalanie kolejności kolegów, zabawek, itp. — układanie kalendarzy kołowych zawierających dni tygodnia, miesiące

WSPÓLPRACA Z RODZICAMI:

Poinformowanie rodziców o stanie gotowości dziecka, praca rodziców nad doskonaleniem czynności samoobsługowych, wzmacnianiem samooceny dziecka, inicjowanie gier dydaktycznych i planszowych kształtujących odporność emocjonalną, stosowanie poleceń złożonych do dziecka, dostarczenie odpowiednich książek w celu wzbogacania wiedzy dziecka o środowisku społeczno-przyrodniczym.

PLAN PRACY

TEMAT KOMPLEKSOWY..... realizowany od .....do .....

Umiejętność ogólna .....

Data	SYTUACJA EDUKACYJNA - ZAJĘCIE EDUKACYJNE (temat, metoda)	ZAMIERZONE OSIĄGNIĘCIA DZIECI (cele operacyjne)	RODZAJ EDUKACJI												
			PROCESY POZNAWCZE	ZDROWOTNA	EMOCJONALNA I WARTOŚCI	SPOLECZNA TECHNICZNA	JĘZYKOWA	PRZYROD- EKOL.	MATEMATYCZ NA	MUZYCZNA	PLAST- KONSTRUKC.	LITERAT. I TEATRALNA	WCZESNA NAUKA JĘZYKA		
	Słowniczek języka obcego														

zatwierdzenie dyrektora .....

podpis nauczyciela.....

INSTRUKCJA PROJEKTU

Temat projektu:

.....

Termin realizacji całości projektu: .....

Adresat: .....

Cele projektu:

- .....
- .....
- .....

Zadania:

l.p.	Zadanie	sposób realizacji	termin
1.			

Źródła informacji: jakie?

- .....
- .....
- .....

Współdziałanie: z kim?

- .....
- .....
- .....

Formy dokumentacji: jakie?

- .....
- .....
- .....

Kryteria oceny projektu: jakie?

- .....
- .....
- .....

Prezentacja projektu (wydarzenie kulminacyjne): kiedy, jak?

.....
.....
.....
Ocena projektu: kto i kiedy?
.....
.....
.....
.....

BIBLIOGRAFIA

- Dudkiewicz K., Kamińska K., *Edukacja zdrowotna*, Nasza Księgarnia, Warszawa, 2001.
- Fürl E. *Teatr w przedszkolu i świetlicy*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2004 r.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka*, WSiP, Warszawa 1997.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie dzieci w rozwoju zdolności do skupiania uwagi i zapamiętywania*, WSiP, Warszawa 2005.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, WSiP, Warszawa 2000.
- Hamer H., *Klucz do efektywności nauczania*, Wydawnictwo Veda, Warszawa 1994.
- Kafel K., Lenart W. *Którędy po ziemi. Jak kształcić zgodnie z ideą rozwoju zrównoważonego*, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa, 1995.
- Kaja B., *Zarys terapii dziecka*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1994.
- Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, PIW, Warszawa 2005.
- Konwencja o prawach dziecka*
- Lipnicka B., *Kształtowanie zdolności i talentu dziecka. Wspierająca funkcja rodziców*, Wydawnictwo Barbara, Kraków 2000.
- Mały słownik języka polskiego* PWN, Warszawa 1969.
- Maas V.F., *Uczenie się przez zmysły. Wprowadzenie do teorii integracji sensorycznej*, WSiP, Warszawa 1998.
- Małko D., *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1988.
- Okoń W. *Słownik pedagogiczny* PWN, Warszawa 1987.
- Portmann R., *Gry i zabawy przeciwko agresji*, Wydawnictwo Jedność, Kielce, 2003.
- Pytlarczyk J., *Diagnoza rozwoju dziecka podstawą planowanie procesu edukacyjnego w przedszkolu i w szkole*, Juka, Warszawa 2007.
- Pytlarczyk J., *Z radością w świat*, Juka, Warszawa 2007.
- Rau K., Ziętkiewicz E., *Jak aktywizować uczniów*, Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań.
- Soida D., *Zasady i techniki edukacji ekologicznej*, Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Kraków 1994.
- Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Wydawnictwo eMPI2, Poznań 2003.
- Sybilski Z. (red.), *Psychologia nie dla psychologów* – Wydawnictwo Literackie Parnas, Inowrocław 2004.
- Tillman D., Hsu D., *Wychowanie w duchu wartości. Wchodzenie w świat (wiek 3–6 lat)*, WSiP, Warszawa 2004.
- Tillman D., Quera Colomina P., *Wychowanie w duchu wartości. Przewodnik*, WSiP, Warszawa 2004.

POSTAWY PRAWNE

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. O systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 , poz. 977) z późniejszymi zmianami
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2013 poz. 532)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 895)